

Bosnalı Sâmi'î Abdülkerîm Efendi'nin Kayıp Sanılan Zeyl-i Siyer-i Veysî'si*

SEDA KURT**

The Unearthed Zeyl-i Siyer-i Veysî of Bosnian Sâmi'î
Abdülkerîm

Ö Z E T

Veysî (ö.1037/1628)'nin "Siyer-i Veysî" adıyla bilinen "Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mî'râc" adlı eserine Bosnalı Sâmi'î Abdülkerîm Efendi (ö. 1096/1684) tarafından zeyil yazıldığı biyografik kaynaklarda belirtilmiştir. Bununla beraber "Siyer-i Veysî" zeyilleri üzerine yapılan çalışmalarda bu eserin henüz ortaya çıkmadığı ifade edilmiştir. Çalışmanın amacı, Bosnalı Sâmi'î Abdülkerîm Efendi'nin kayıp sanılan "Zeyl-i Siyer-i Veysî" adlı eserini tanıtmak ve Türk edebiyatında önemli bir yeri olan siyer yazıcılığına katkı sağlamaktır. Sâmi'î Abdülkerîm Efendi'nin kayıp sanılan "Zeyl-i Siyer-i Veysî" adlı eserini ortaya çıkarmak için bibliyografik kaynaklar, yazma eser kütüphanelerinin katalogları, dijitalle aktarılmış veri tabanları, basılı ve elektronik yazma ve basma eser katalogları ile alanın akademik literatürü tarama yöntemine tabi tutularak elde edilen bilgi ve belgeler veri analizi ve doküman incelemesi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Değerlendirme neticesinde İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü 2528 numarada bulunan ve katalogta Nev'î-zâde Atâyi'ye ait "Zeyl-i Siyer-i Veysî" olarak geçen yazma eserin içinde Nev'î-zâde'nin eserinden sonra Sâmi'î Abdülkerîm Efendi'nin zeylinin yer aldığı anlaşılmıştır. Nev'î-zâde Atâyi'nin "Zeyl-i Siyer-i Veysî" adlı eserinin tanıtıldığı bir çalışmada, Abdülkerîm Efendi'nin kayıp sanılan "Zeyl-i Siyer-i Veysî" adlı eserinin Nev'î-zâde Atâyi'ye atfedildiği tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda Abdülkerîm Efendi'nin kayıp sanılan "Zeyl-i Siyer-i Veysî" adlı eseri ortaya çıkarılmış ve yazma eserleri değerlendirirken çok dikkatli

ABSTRACT

It is stated in the biographical sources that Bosnian Sâmi'î Abdülkerîm (dod 1096/1684) wrote the addendum to Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mî'râc of Veysî (dod 1037/1628) known as Siyer-i Veysî. However, in the studies on the addendums of Siyer-i Veysî, it has been expressed that the work of Bosnian Sâmi'î Abdülkerîm has not yet emerged. The aim of the study is to reveal Zeyl-i Siyer-i Veysî of Bosnian Sâmi'î, and to contribute to the siyer writing, which has an important place in Turkish literature. In order to reveal the lost work of Sâmi'î Abdülkerîm, bibliographic resources, catalogs of manuscript libraries, databases of digital, catalogs of printed and electronic manuscripts and printed works and academic literature of the field were scanned. The information and documents obtained as a result of this scanning were evaluated by data analysis and document analysis method. As a result of the evaluation, it was understood that the manuscript found in Istanbul University Rare Works Library Turkish Manuscripts Department catalog number 2528 is the work of both Sâmi'î Abdülkerîm and Atâyi. In a study in which Atâyi's work was introduced, it was seen that the lost work of Abdülkerîm was attributed to Atâyi. As a result of this study, Zeyl-i Siyer-i Veysî of Abdülkerîm Efendi was revealed and it was understood again that one should be very careful while evaluating manuscripts. Zeyl-i Siyer-i

* Makalenin Geliş Tarihi: 16.08.2021/ Kabul Tarihi: 20.10.2021. Bu çalışmanın oluşum sürecinde yazıyı okuyup değerli görüşlerini benimle paylaşan Prof. Dr. Ahmet Atilla Şentürk ve Dr. Öğr. Üyesi Ali Emre Özyıldırım'a gönülden teşekkür ederim.

** Arş. Gör. Dr. , İstinye Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (saydin@istinye.edu.tr), Orcid Id:0000-0001-9202-9887.

davranmak gerektiği bir kez daha anlaşılmıştır. Daha önce gün yüzüne çıkmamış olan bir eser, ilgili alanda çalışan araştırmacıların istifadesine sunulmuştur.

Veysî of Sâmî'î Abdülkerîm has been presented first time the use of researchers working in the related field.

ANAHTAR KELİMELEER

Bosnalı Sâmî'î Abdülkerîm Efendi, Zeyl-i Siyer-i Veysî, Nev'î-zâde Atâyî, Siyer-i Veysî, Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mî'râc.

KEYWORDS

Bosnian Sâmî'î Abdülkerîm, Zeyl-i Siyer-i Veysî, Nev'î-zâde Atâyî, Siyer-i Veysî, Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mî'râc.

Giriş

Lügatte “sünnet ve tarîkat ve hey’et ma’nâlârına müsta’meldir ki insânın ma’nevî tuttuğu yoldan ve kâ’im olduğu hâletten ‘ibârettir” (Koç ve Tanrıverdi 2013: II/2041) şeklinde açıklanan sîret kelimesinin çoğulu olan siyer, Hz. Muhammed’in hayatını konu edinen eserler ve bu eserlerin dâhil olduğu bilim dalına verilen addır. Siyer kelimesi, sadece Hz. Muhammed’in hayatını anlatan eserler, sîret ise buna ilave olarak başka şahsiyetleri de konu edinen eserler için kullanılmıştır. Hz. Muhammed’in bizzat katıldığı gazveleri ile şahsen katılmayıp görevlendirdiği kumandanlarla idare ettiği seriyelerinin anlatıldığı eserlerde “siyer”in yanı sıra “megâzî” tabiri de kullanılmıştır (Fayda 2009: 319).

Türk edebiyatındaki ilk siyer kitapları, Arapça ve Farsça eserlerin tercümesinden oluşmuştur (Uzun 2009: 324). Türk edebiyatında ilk telif mensur siyer kitabı, Veysî (ö.1037/1628)’nin *Siyer-i Veysî* adıyla bilinen *Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mî'râc* adlı eseridir. Veysî, eserinde Hz. Muhammed’in hayatını Mekke ve Medine olarak dönemlere ayırmış, Mekke dönemini bitirmiş; fakat Medine dönemini tamamlayamadan vefat etmiştir (Erkan 1994: 33). Veysî’nin eksik kalan eserini tamamlamak amacıyla bu eserin dil ve üslubunu da taklit ederek zeyiller yazılmıştır (Durmuş 2013: 339). Nev’î-zâde Atâyî (ö. 1045/1635), Nâbî (ö. 1124/1712), Nazmî-zâde Murtazâ Efendi (ö. 1336/1723), Tıfî Ahmed Çelebi (ö. 1255/1839) ve Koçhisârî-zâde Süleymân Tâlib (ö. 1208/1793) *Siyer-i Veysî*’ye zeyil yazarlar arasındadır (Erkan 1994: 33-34).

Kaynaklarda Sâmî’î Abdülkerîm Efendi’nin (ö. 1096/1684-85) de *Siyer-i Veysî*’ye zeyil yazdığı ifade edilmiştir (Çapan 2005: 276, Ekinci 2018: II/1610, Akbayar 1996: 1480, Bursalı Mehmed Tâhir 1333/1915: II/230). Fakat *Siyer-i Veysî* zeyilleri hakkında yapılan çalışmalarda ya bu kaynaklarda verilen bilgilerden hareketle sadece Sâmî’î Abdülkerîm

Efendi'nin bir zeyli olduğu belirtilmekle yetinilmiş (Donuk 2015: 108, Altunmeral 2015: 12, Özmen 2019: 325) veya kaynaklarda ifade edilmiş olsa da eserin herhangi bir nüshasına rastlanmadığı söylenmiş (el-Shaman 1982: LXXIII, Erkan 1994: 34, Büküm 2017: 10, Yûsuf Nâbî 2020: 30, Çakır 2021: 30) yahut *Siyer-i Veysî* zeyilleri içinde Sâmî'î Abdülkerîm Efendi'nin eserinden hiç bahsedilmemiştir (Öztürk 1997: 30).

Sâmî'î Abdülkerîm Efendi

Sâmî'î mahlaslı Abdülkerîm Efendi (ö. 1096/1684-85) Bosnalı olup (Çapan 2005: 276, Ekinci 2018: II/1610, Akbayar 1996: 1480, Bursalı Mehmed Tâhir 1333/1915: II/230, Güzel 2018: 187) babası, Zorba Hasan Ağa'dır (Kurnaz ve Tatçı 2001: 408, Abdulkadiroğlu 1999: 148). Kadılık mesleğini icra eden Abdülkerîm Efendi (Bursalı Mehmed Tâhir 1333/1915: II/230), Kâmetî-zâde Mehemed Efendi'den mülâzım olmuştur (Ekinci 2018: II/1610). Abdülkerîm Efendi'nin Fâ'iz ve Refdî mahlaslı iki çocuğu; Refdî'den olma İffetî mahlaslı bir torunu vardır (İnce 2005: 363). 1096/1684-85 yılında vefât eden Abdülkerîm Efendi'nin vefâtına Lâlî-zâde Şeyh Mehemed Efendi tarafından "*Abdülkerîm Efendi'ye firdevs ola makâm*" şeklinde tarih düşülmüştür (Ekinci 2018: II/1610, Kurnaz ve Tatçı 2001: 408) Mezarı, Eyüp'tedir (Ekinci 2018: II/1610, İnce 2005: 441, Kurnaz ve Tatçı 2001: 408, Bursalı Mehmed Tâhir 1333/1915: II/230). *Dîvân*, *Münşe'ât* ve *Zeyl-i Siyer-i Veysî* adlı eserleri bulunan Abdülkerîm Efendi, (Ekinci 2018: II/1610, Çapan 2005: 276, Bursalı Mehmed Tâhir 1333/1915: II/230) şiir ve inşâ hususunda başarılı olup özellikle inşâda Nergisî ve Veysî yolundan gitmiştir (Çapan 2005: 276).

Zeyl-i Siyer-i Veysî

Alanın akademik araştırma yöntemleri çerçevesinde yapılan tarama ve araştırma sonucunda Sâmî'î Abdülkerîm Efendi'nin kayıp sanılan *Zeyl-i Siyer-i Veysî* adlı eserinin biri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Koleksiyonu 2528 numarada ve diğeri, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı'na bağlı Süleymaniye Yazma

Eser Kütüphanesi M. Hilmi F. Fehmi Koleksiyonu 187-002 numarada olmak üzere iki yazma nüshası tespit edilmiştir. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki nüshanın katalogdaki kaydı; *Zeyl-i Siyer-i Veysî* eser adı ve Abdülkerim Bosnasarayı yazar adı ile 102-111 yk., 23 satır, 285x100, 215x60 mm. şeklindedir. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ndeki nüsha, Ataullah Efendi Nev'izade Atai yazar adı ve *Siyer-i Veysî Zeylinden Bir Kısım* eser adı ile 1044/1634 tarihli olup 215x121 mm ölçülerinde ta'lik hatla yazılmış 18 satır ve 84 varaktan oluşmaktadır. Bu eserin 24b-37a numaralı sayfalarında Sâmi'î Abdülkerîm Efendi'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî* adlı eseri mevcuttur; fakat katalog kaydında Sâmi'î Abdülkerîm Efendi'nin eseri belirtilmemiştir.

Süleymaniye Nüshası (S)

S nüshasının 1b-102a sayfaları arasında *Siyer-i Veysî*'nin yarım kalmış olan Mekke bölümü mevcuttur. Eserin 102a yüzünde *Siyer-i Veysî*'nin tamamlanmasından sonra bir istinsah ve temmet kaydı yer almıştır. *Siyer-i Veysî*'nin bittiğini ve kaydın başlangıcını belirtmek için “*El-ḥamdü lillâhi'llezî yessir bi-tevfîki itmâmi en-nüshatü'l-laṭîfetü'lleti ellefehâ fahrü'l-kuzât Veysî Efendi el-Üskübî*” şeklinde başlayan ifadenin ilk kelimesinin üstü kırmızı kalemle çizilmiştir. Bu kaydın altına şu not düşülmüştür:

“*Nikâşte-i Dürretü't-Tâc olan gazavâtdan birkaç gazavât bu nüshada nakışdur, vech-i noşşân nüsha-i tämme-i kâmileye dest-res bulmadığımızdur. Cenâballâh dest-res müyesser edüb tahrîr-i gazavât-ı baḳıyye-i ḡayr-ı mektûbe ile bu 'abd-i fakîri dil-şâd buyurub itmâm-ı nüsha-i Dürretü't-Tâc ile maḳziyyü'l-merâm buyura. Allâhümme yessir bi-câhi'n-nebiyyi'l-emîn en-nezîri'l-mübeşşir*”

Verilen ifadeden hareketle müellifin bu yarım kalan eseri tamamlama niyetinde olduğu anlaşılmaktadır. Nüshanın 102b yüzünde “*Ey 'azîz ittifâkât-ı ḡarîbedendir ki kelime-i lâ ilâhe illallâh on iki ḫarfdîr cümle-i ezkâr tuḫeyl-i zeyl-i faẓîletidir ki eẓzâlü'z-zikri lâ ilâhe illallâh ve daḫi Muḫammedün resûlallâh on iki ḫarfdîr...*” şeklinde başlayan bölümün son satırında “*Faşlun min-mübâhâti Mevlânâ Veysî Efendi*” ibaresi bulunmaktadır.

S nüshasının 103a yüzünde müstensihin eseri istinsahı sırasında eserle ilgili verdiği bilgileri içeren kayıtlar yer almıştır:

“Zamânında sultân-ı münşiyân-ı ‘aşr olan merhûm ve mağfürun leh Veysî Efendi siyer-i Seyyid-i kâ’inât ‘aleyhi efzâlü’ş-şalavât ü ekmelü’t-tahîyyâtda te’lif ü taşnîf eylediği Dürretü’t-Tâc-nâm mü’ellef katl-i ‘Aşmâ-yı Yehüdiyye’de küll-i tamâm u resîde-i encâm olub Seyyidü’l-mürselîn ‘aleyhi şalavâtullâhi te’âlâ fî-zamân u hîn-i hazretleriniy intikâlleri vaktine degin daği ba’z-ı gazavât u hâlât u havâdiş ki vâkı’ olmuşdur. Merhûm-ı mûmâ-ileyh ol hâlât u havâdişüy tahrîriyle itmâm-ı mü’elleflinle muvaffak olmayub hâlen Bosnasarây sükkânından gayr-ı a’yân-ı vilâyet zümre-i müderrisinden sihr-sâzî ve inşâ-pervâzide ferîd-i dehr ve Veysî-i ‘aşr ‘Abdü’l-kerîm Efendi zeyl-i Dürretü’t-Tâc olmağa lâ’ik u sezâ elfâz-ı sükkerîn ü şîrîn-edâ ile ol vâkı’ât u havâdişi cem’ ü te’lif edüib lâkin bu âna degin ol mü’ellef-i zîbânuy vücûda geldiği resîde-i şimâhumuz olmamağla âyâ istinsâhına dest-res bulduğumuz nüsha-i Dürretü’t-Tâc noğşân üzre midir yohsa Veysî Efendi merhûmuy ‘ömri itmâm-ı merâma müsâ’id olmayub fi’l-asl mü’ellef-i mezbûr nakış-mânde midir dëyyü kemiyyet-i kuvvet-i müfekkire tekâpüyete irtiyâb u iştibâh üzre iken bu eşnâda belde-i mezbûre-i Sarây’da tecemmu’ ve fitne-i ‘azîme vâkı’a olub hâkimleri olan monlâ hülâf-ı şer’-i şerîf nâ’ib ü huddâmıyla bî-günâh katl olundığı gûş-zed-i pâdişâh-ı ‘âlem-penâh olduğda ‘umdetü’l-mevâlî sâbıkan Filibe monlâsı olan Sirozî Seyyid ‘Abdü’l-bâkî Efendi hazretleri belde-i mezbûrenüy eşkıyâsı tefahhusuna taraf-ı şehriyârîden me’mûr olub ol diyâra varduklarında münşî-i müşârün ileyhden nikâşte-i şahâ’if olan vaqâyi’ tahrîrden bir cüz miqdârı alub fakîr mâ lâ yüdreki küllühü lâ yütreki küllühü mefhûmı ile ‘âmil olub ol vaqâyi’ bu nüsha-i Dürretü’t-Tâc zeylinde vâkı’a evrâka şebt ü tahrîr eyledi ki ibtidâ-i vaqâyi’ verâ-yı ĩn-varağ-pâredir mâ-‘adâsına cenâb-ı müyessirü’l-âmâl dest-res [ü] müyesser êde âmîn bi-câhi’n-nebiyyi’l-emîn.”

Nüshanın 103b yüzünün başında siyah mürekkeple “Zeyl-i Siyer-i Veysî li-‘Abdü’l-kerîm Efendi es-Sarâyî” yazılıdır. Bu yazının hemen altında kırmızı mürekkeple “Bu makâle-i dürriyyü’l-iltimâ’ zümre-i Ğavr’dan Benî Kaynuka’ nakz-ı ‘ahd u mişâğ êtdikleri keyfiyyeti beyân için münsakdır” başlığı yer almıştır. 104b yüzünde yine kırmızı mürekkeple “Bu makâle-i enikü’t-tahkîk müştemil-i beyân-ı çigünegî-i vağ’a-i gazvetü’s-Sevîğdir” başlığı bulunmakta olup nüsha içindeki diğer başlıklar kırmızı mürekkeple

“*Mebhaş-i dīger*” şeklindedir. Eserde; besmele, hamdele ve salvele bölümleri mevcut değildir; başlığın akabinde sırasıyla Benî Kaynuka, Sevîk, Karkaratü'l-küdr ve Züemer gazveleri ile Zeyd bin Hârîse'nin Karede, Muhammed bin Mesleme'nin Ka'b bin Eşref ve Abdullâh bin Atîk'in Ebû Râfi' seriyyelerinin aktarımı yer almıştır.

S nüshasının başlangıcı,

“*Me'aricü'n-Nübüve'de naql u ta'yîn-i Mu'înü'l-Miskîn üzere ferâ'id-i mürsele-i vakâyi'-i sâl-i düvümîndendür ki evzâ'-ı bed-evzâ'-ı Yehüd-ı nekkâşü'l-'uhûddan Benî Kaynuka' dênilmekle ma'rûf u ma'hûd olan fi'e-i fitne-nihâd dâ'iyye-i habs-ı mevrûs ve fesâd-ı mâder-zâd ile...*”

şeklinde olup sonu,

“*...Lâkin pâ-merdî-i himmet ü ğayret ile ne hâl ise der-i hişârdan taşra olub rüfekâ-yı ma'hûdına vâsıl u müllîk ve pâ-yı şikestesin destâriyla bend ü şedd edüb düzdîde-râhdan şavb-ı hümmâyün-ı risâlet-penâha müteveccih olub itmâm-ı kâr u huşûl-i merâm 'arz u i'lâmıyla tecdîd-i hirâş hazret-i seyyidü'l-enâm ü bürde-i aşhâb-ı kirâm-ı benâm 'aleyhi ve 'aleyhimü's-şalavâtu ve's-selâm êdiklerinde hasbe'r-recâ fâ'iz-i teşrîfât-ı şunûf-ı şâbâş oldular ve'l-hamdü lillâhi tebâreke ve te'âlâ. Temme'l-kitâb bi-'avni'l-meliki'l-vahhâb bi-hüsni tevfiķihi yâ erhame'r-râhimîn ve bihi mu'în.*”

şeklinde bir temmet kaydıyla biter.

İstanbul Üniversitesi Nüshası (İÜ)

İÜ nüshasının 11b-23b sayfaları arasında Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysi'si* mevcuttur. 24a sayfası boş bırakılmış olup 24b-37a sayfalarında Sâmi'î Abdülkerîm Efendi'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysi* adlı eseri yer almıştır. Nüshanın 24b yüzü, doğrudan Benî Kaynuka olayının anlatılmasıyla başlamaktadır. S nüshasında olduğu gibi İÜ nüshasında da herhangi bir besmele, hamdele ve salvele bölümü bulunmamakta olup başlık yerleri, büyük ihtimalle sonradan yazılmak üzere, boş bırakılmıştır. Boş bırakılan başlık yerleri, S nüshasındaki başlıklarla bire bir aynı yerde olup sırasıyla Benî Kaynuka, Sevîk, Karkaratü'l-küdr ve Züemer gazveleri ile Zeyd bin Hârîse'nin Karede, Muhammed bin Mesleme'nin Ka'b bin Eşref ve Abdullâh bin Atîk'in Ebû Râfi' seriyyelerinin aktarımı yer almıştır. Eserin

başında, ortasında veya sonunda, derkenarları da dâhil olmak üzere, eser adı, yazar adı veya eserin yazılış tarihine rastlanmamıştır.

İÜ nüshasının başlangıcı,

"Me'aricü'n-Nübüvve'de nakl-i Mu'înü'l-Miskîn üzere ferâ'id-i mürsele-i vakâyi'-i sâl-i düvümîndendir ki evzâ'-ı bed-evzâ'-ı Yehûd-ı nekkâşü'l-'uhûddan Benî Kaynuka' dênilmekle ma'rûf u ma'hûd olan fi'e-i fitne-nihâd dâ'iyye-i habş-i mevrûş u fesâd-ı mâder-zâd ile..."

şeklinde olup sonu,

"...Lâkin pâ-merdî-i gayret ü hamiiyet ile ne hâl ise derûn-ı hişârdan taşra olub rüfekâ-yı ma'hûdına vâsıl u mültehiq ve pây-ı şikestesini destârıyla bend ü sedd düzdâde-râhdan şaob-ı hümmâyün-ı risâlet-penâha müteveccih olub itmâm-ı kâr u huşûl-i merâm 'arz u îlâmıyla tecdîd-i meserrât-ı hazret-i seyyidü'l-enâm ü aşhâb-ı kirâm-ı benâm 'aleyhi ve 'aleyhimü's-şalâtu ve's-selâm êtdiklerinde hasbe'r-recâ fâ'iz-i teşrifât-ı şunûf-ı şâbâş u du'â oldılar ve'l-hamdü lillâhi tebâreke ve te'âlâ."

şeklindedir.

Her iki yazma nüshanın içeriği hakkında aktarılan bilgiler ile başından ve sonundan verilen örneklerden hareketle, İÜ nüshasının 24b-37a yaprakları arasında Sâmî'î Abdülkerim Efendi'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'sinin bulunduğu S nüshasıyla doğrulanmıştır. Böylece, Türk edebiyatının ilk telif siyer kitabı olan ve yazarının vefatı nedeniyle tamamlanamayan Veysî'nin *Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mî'râc*'ına yazılan ikinci zeyil olan ve kayıp sanılan Sâmî'î Abdülkerim Efendi'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'si ortaya çıkarılmıştır.

Sâmî'î Abdülkerim Efendi'nin "*Zeyl-i Siyer-i Veysî*"si Kayıpmıydı?

Alanın akademik literatürünün taranması sonucunda Donuk'un (Donuk 2015: 103-141) *Siyer-i Veysî'ye Yazılan Zeyiller ve Nev'î-zâde Atâyî'nin Zeyl-i Siyer-i Veysî'si* adlı çalışmasında, içinde İÜ nüshasının da bulunduğu dört nüshadan hareketle Nev'î-zâde Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî* adlı eserinin tenkitli metninin neşredildiği görülmüştür. İÜ

nüshasının 11b-23b yaprakları arasında Atâyî'nin 24b-37a yaprakları arasında ise Sâmî'î Abdülkerîm Efendi'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'si bulunmasına rağmen Sâmî'î Abdülkerîm Efendi'nin eseri; metnin devamında bulunması, diğer *Siyer-i Veysî* zeyillerinde yer almaması ve Atâyî'nin üslûbunu andırması sebebiyle (Donuk 2015: 135), Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'sinin tenkitli metninin sonuna eklenmiş; çalışmada bu eklenen kısım Atâyî'ye aitmiş gibi değerlendirme yapılmıştır (Donuk 2015: 123).

Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı'na bağlı Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi M. Hilmi F. Fehmi Koleksiyonu'nun otomasyon sistemi çalışmaları 2015 yılında tamamlanmıştır¹. Donuk'un çalışması Haziran 2015'te yayımlandığı için S nüshası, büyük ihtimalle Donuk tarafından görülmemiştir. Bu sebeple İÜ nüshasında Atâyî'nin eserinin devamındaki eserin Sâmî'î Abdülkerîm Efendi'ye aidiyeti teyit edilememiştir.

İÜ nüshasındaki ikinci eser neden Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'sinin devamı olamaz?

Donuk tarafından ileri sürülen

1) Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'sinin tenkitli metni oluşturulurken ele alınan dört nüshadan birinin Benî Süleym gazvesinde, diğer ikisinin Uhud gazvesinde sona ermesi; İÜ nüshasında Uhud gazvesinden sonra ek anlatımların yer alması (Donuk 2015: 120),

2) İÜ nüshasında Uhud gazvesinin 23b vараğının ortasında sona ermesi ve sonra gelen ek anlatımların araya bir sayfa boşluk bırakılarak bir sonraki varakta başlaması, bu ek anlatımların herhangi bir başlığı bulunmaması (Donuk 2015: 120),

3) Bu ek anlatımların diğer nüshalarda olmamasının Atâyî'ye aidiyet konusunda şüphe uyandırması, diğer *Zeyl-i Siyer-i Veysî* yazarları olan Nâbî, Nazmî-zâde, Tıflî Ahmed Çelebi ve Süleyman Tâlib'in zeyillerinin

¹Bkz. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi 2015 Yılı Tasnif ve Kataloglama Faaliyet Raporu.

düşünülmesi ve onlardan birine ait olmadığına kanaat getirilmesi (Donuk 2015: 120),

4) Çalışmada ele alınan dört nüshanın muhteva bakımından farklı olmasından dolayı Atâyî'nin eserini parça parça kaleme almış; üç nüshanın taslak, İÜ nüshasının diğer nüshalarda olmayan anlatımları ihtiva etmesi sebebiyle en son yazılanlardan istinsah edilmiş ve hatta bu ek anlatımların Atâyî'nin oğlu Abdülfeyyâz Mehmed tarafından yazılmış olabileceği ihtimali (Donuk 2015: 121) ve

5) İÜ nüshasındaki ek anlatımların dil ve üslubunun Atâyî'nin üslubuna benzemesi (Donuk 2015: 121) sebeplerinden dolayı İÜ nüshasındaki ek anlatımların Atâyî'ye ait olduğu düşünülmüş ve bu ek anlatımlardan çalışmada "ihtilafli bölüm (Donuk 2015: 121)", "diğer nüshalarda bulunmayan kısım (Donuk 2015: 121)", "Atâyî'ye aidiyeti konusunda şüphe uyandıran anlatımlar (Donuk 2015: 120)", "aidiyet konusunda mutlak surette emin olunmayan ek kısım (Donuk 2015: 121)" şeklinde bahsedilmesine rağmen bu bölümün Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysi*'sinin tenkitli metninin sonuna ilave edilmesinde bir sakınca görülmemiştir.

İÜ nüshasındaki ikinci eserin Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysi*'sinin devamı olamayacağı yukarıda işaret edilen sebeplere cevapla şöyle açıklanabilir:

1) Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysi*'sinin tenkitli metni oluşturulurken ele alınan dört nüshadan biri olan Burdur nüshası, Benî Süleym gazvesinin bitiminde sona ermiştir. Ali Emîrî Târîh nüshası, Uhud gazvesinin bitiminde; Topkapı Sarayı Revan nüshası ile İÜ nüshası, Uhud gazvesi henüz tamamlanmadan sekiz cümle önce (Donuk 2015: 120) sonlanmıştır. Buradan hareketle, Topkapı Sarayı Revan ile İÜ nüshalarının birinin diğerinden istinsah edildiği söylenebilir. Çalışmanın tenkitli metin bölümünde yer alan dipnotlarda görülen 43 adet nüsha farkının Topkapı Sarayı Revan ile İÜ nüshalarında aynı olması da bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

2) İÜ nüshası, Uhud gazvesi henüz tamamlanmadan 23b varâğının ortasında, Topkapı Sarayı Revan nüshası ile tam olarak aynı kelimedede

sona ermiştir. Nüshanın 24a yüzü boş bırakılmıştır. Nüshanın 11b-23b sayfaları arasında Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'sinin metni içinde herhangi bir sayfa boş bırakılmamış olduğu hâlde 24a sayfası boştur. 24b sayfasında Sâmî'î Abdülkerîm Efendi'nin eseri başlamış ve 37a sayfasının başında sona ermiştir. 24b-37a sayfaları arasında da boş herhangi bir sayfa yoktur. 37a sayfasında eserin bitiminden sonra iki varak boş bırakılmış ve başka bir metne yer verilmiştir. Buradan hareketle, nüshada bir eserin bitip başka bir eserin başlamasından önce bir yahut birkaç sayfanın boş bırakıldığı düşünülebilir. İkinci dayanak noktası ise herhangi bir başlığın bulunmaması ile ilgilidir. İÜ nüshasında Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'sinin de başlığı bulunmamakta olup nüshanın bütününde başlık yerleri, büyük ihtimalle sonradan yazılmak üzere, boş bırakılmıştır. Bu sebeple başlığı olmadığı gerekçesiyle ek anlatımlar, önceki metne dâhil edilemez.

3) İÜ nüshasındaki diğer nüshalarda yer almayan ek anlatımların Atâyî'ye aidiyet konusunda şüphe uyandırması, diğer *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'leri akla getirmiştir. Bu sebeple Nâbî, Nazmî-zâde, Tıflî Ahmed Çelebi ve Süleyman Tâlib'in eserleri kontrol edilmiş; fakat çalışmanın 39 numaralı dipnotunda "*Bosnalı Abdülkerim Sâmî Efendi'nin (ö. 1096/1684-85) Siyer-i Veysî'ye bir zeyil yazdığı bazı kaynaklarda belirtmekle birlikte bu eserin bir nüshasına henüz rastlanmamıştır (Donuk 2015: 108)*" ifadelerine yer verilmesine rağmen bu ek anlatımların -nedense- Sâmî'î Abdülkerîm Efendi'ye aidiyetine ihtimal verilmemiştir. Hâlbuki yukarıda ismi zikredilen yazarlar dışında tek *Zeyl-i Siyer-i Veysî* sahibi, Sâmî'î Abdülkerîm Efendi'dir. Bu ek anlatımların -herhangi bir dayanak noktası olmasa bile- Sâmî'î Abdülkerîm Efendi'ye ait olma ihtimali düşünülebilirdi.

4) Çalışmada ele alınan dört nüshada da "*Seriyye-i Sâlim İbni Umeyr*" ve "*Gazve-i Benî Süleym*" mevcuttur. Bir nüsha "*Gazve-i Benî Süleym*" ile tamamlanmaktadır. Diğer üç nüshadan ikisi "*Gazve-i Uhud*" henüz tamamlanmadan sekiz cümle önce, son nüsha ise "*Gazve-i Uhud*" bitiminde sona ermiştir. Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'si; besmele, hamdele, salvele ve sebep-i te'lîf dışında zaten bu üç olayın anlatılmasından oluşmaktadır. Buradan hareketle, nüshaların muhteva bakımından farklı olduğu değil, hacim olarak eksik olduğu söylenebilir.

Çalışmada belirtilenin aksine en hacimli nüsha, İÜ nüshası (Donuk 2015: 118 ve 120) değil Ali Emîrî Târîh nüshası olup Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'sinin tamamını içermektedir. Bu nüshanın sonunda kırmızı mürekkeple yazılmış olan “*Sermāye-i ‘ömr-i mü’ellif kalā-yı itmāma ‘adem-i vefādan nāşī bu tulḥe-i leṭāfet-nizām bu maḥalde nā-tamām ḳalmıṣdur* (Donuk 2015: 134)” şeklindeki istinsah kaydından Atâyî'nin eserini tamamlamadan vefat ettiği anlaşılmaktadır.

5) İÜ nüshasındaki ek anlatımların dil ve üslubu, Atâyî'nin üslubuna değil, Veysî'nin üslubuna benzemektedir. Sâmî Abdülkerim Efendi'nin de Atâyî'nin de Veysî'nin eksik kalan eserini tamamlarken onun dil ve üslubunu taklit ettiği aşağıda verilen örnek metinlere bakıldığında açıkça görülmektedir.

Veysî'nin *Siyer-i Veysî*'sinden örnek:

...riṣte-keṣ-i le'ālī-i baḥrū'l-ensāb olan erbāb-ı elbāb ol ḥatm-i neseb-nāme-i İbrāhīm 'aleyhi't-tahiyye ve't-teslīm ḥazretleriniüy bu vechile sübhā-i şümār-ı neseb-i kerīmleri olmuşlardur ki nesk-i tertibleri üzere mürvārid-i taḳrīrleri ḥarīr-i taḥrīre çekildi. En-nebiyyü'l-ümmiyyü'l-emīn Seyyidü'l-mürselīn Resül-i Rabbi'l-'ālemīn ṭırāzü'l-ḥalkatü'l-insāniyye Ṭūru't-tecelliyāti's-Sübḥāniyye ḥāmil-i livā'ü'l-'izzī'l-a'lā mālīkū'n-nāşiyeti'l-mecdi'l-esnā şaff-ārāy-ı riṣte-i enbiyā ḳā'id-i kütebye-yi aşfiyā... (Öztürk 1997: 86)

Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'sinden örnek:

...ḥademe-i fenn-i siyerden İbn Seyyidi'n-nās, ta'biye-i şufūf-ı suṭūr ile ḡubār-engīz-i şafḥa-i beyza-i ḳırtās olup Şāhibü'l-Ḥamīs daḥı ḥalbe-i taḥḳīḳda rāyet-i rivāyeti felek-mümāss ḳılmışdur. Bu ṭarīḳ ile ki ḳabile-i Benī 'Amr'dan Ebū 'Afek-i Yehūdī, ṭā'ife-i Cehūd-ı 'anūd meyānında dāḡ-ı veḳāḥat ile mu'alleme ve elvān-ı ḳabāḥat ile şöhre-bend-i 'ālem, sinīn-i 'ömr-i zāyi'-kerdesi yüz yigirmi 'adedine bāliḡ, ḥaffī-i küdek-meniş bir pīr-i nā-bāliḡ idi... (Donuk 2015: 127)

Sâmî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysî*'sinden örnek:

...Me'āricü'n-nübüvve'de naḳl u ta'yīn-i Mu'īnū'l-Miskīn üzere ferā'id-i mürsele-i vaḳāyi'-i sāl-i düvümīndendir ki evzā'-ı bed-evzā'-ı Yehūd-ı nekkāşī'l-'uhūddan Benī Ḳaynuḳā' dēnilmekle ma'rūf u ma'ḥūd olan fi'e-i fitne-nihād dā'īye-i ḥabṣ-i mevrūṣ ve fesād-ı māder-zād ile bıṭāka-i 'ahd ü mīşāḳ-ı pīşini ber-

tāk ve sell-i seyfi-ğadr ü şikāk êtdükleri ittifāk-ı muḳarrer ü muḳaḳḳaḳ olduḳda...
(Abdülkerim Bosnasarayi: 103b)

Sonuç ve Öneriler

Sâmi'î Abdülkerîm Efendi'nin kayıp sanılan *Zeyl-i Siyer-i Veysi'sini* ortaya çıkarmayı ve ilgili alanda çalışma yapacak araştırmacıların istifadesine sunmayı amaçlayan bu çalışmada, eserin tespit edilen S ve İÜ yazma nüshaları tanıtılmıştır.

Çalışmada yapılan literatür taraması sonucunda Sâmi'î Abdülkerîm Efendi'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysi'sinin*, İÜ nüshasında bulunan Atâyî'nin *Zeyl-i Siyer-i Veysi'sinin* devamı olarak görüldüğü *Siyer-i Veysi'ye Yazılan Zeyiller ve Nev'î-zâde Atâyî'nin Zeyl-i Siyer-i Veysi'si* adlı makale tespit edilmiştir. Bu makalede eserin Atâyî'ye atfedilme sebeplerine cevaben eserin neden Atâyî'nin eserinin devamı olamayacağı açıklanmıştır.

Söz konusu makale, 2015 yılında kaleme alındığından ve S nüshasının katalog çalışması aynı yıl tamamlandığından yazarın S nüshasını görmediği düşünülmüştür. İÜ nüshasında eser ve yazar adı yer almadığından eserin Sâmi'î Abdülkerîm Efendi'ye aidiyeti makalenin yazarı tarafından tahmin edilememiştir.

Türkiye kütüphanelerinde ve şahıs koleksiyonlarında hâlâ kataloglanmamış veya işinin ehli kişiler tarafından yapılmadığından yanlış/eksik isimle kataloglanmış yazma ve basma eserlerin -özellikle yazma eserlerin- bulunması, bunlarla ilgilenen araştırmacıların akademik çalışmalarında yanlışla düşmelerine sebep olabilmektedir. Yıllar içinde bu eserlerin kataloglarının tamamlanması ve dijital aktarımlarının sağlanmasıyla daha önce yapılan çalışmaların içeriği değişebilmektedir. Bu sebeple elde bulunan bütün yazma eserlerin bir an evvel işinin ehli kişiler tarafından kataloglanması ve dijital ortama aktarımının sağlanması, akademik çalışmaların selameti açısından elzemdir. Özellikle Türk edebiyatı tarihi, kayıp olduğu düşünülen eserlerle doludur.

Bu çalışmada, Sâmi'î Abdülkerîm Efendi'nin kayıp sanılan *Zeyl-i Siyer-i Veysi'si* tespit edilip gün yüzüne çıkartılarak akademik camianın dikkatine sunulmuştur. Söz konusu makalede İÜ nüshasının neşrinde görülen okuma yanlışları sebebiyle eserin S ve İÜ nüshalarından

hareketle bir tenkitli metninin hazırlanması ihtiyacı hissedilmiştir. Hazırlanan tenkitli metindeki dipnotlarda araştırmacılara kolaylık sağlamak amacıyla varak numarasından sonra satır numarası verilmiştir.

Tenkitli Metin

[103b]² Bu maḳāle-i dūrriyyü'l-iltimā' zümre-i Ğavr'den Benî Kaynuḳā' naḳz-ı 'ahd ü mişāk êtdikleri keyfiyyeti beyân için münsaḳdır³

Me'āricü'n-nübüvve'de naḳl u ta'yîn-i Mu'înü'l-Miskîn⁴ üzere ferâ'id-i mürsele-i vaḳāyi'-i sāl-i düvümündendür ki evzâ'-ı bed-evzâ'-ı Yehüd-ı nekkâsi'l-⁵uhüddan Benî Kaynuḳâ' denilmekle ma'rûf u ma'hüd olan fi'e-i⁶ fitne-nihād dā'ıye-i ḥabş-i mevrûs ve fesād-ı māder-zād⁷ ile bıṭāḳa-i 'ahd ü mişāk-ı pişini ber-tāk ve sell-i seyfi-ğadr ü şikāk êtdükleri ittifāk-ı muḳarrer ü muḥaḳḳaḳ⁸ olduḳda

Mısrâ⁹

*Şehenşâh-ı serîr-i ḳābe ḳavseyn*¹⁰ *Aḳmed-i mürsel*¹¹ 'aleyhi şalāvātullâhi'l-meliki'l-ecel

²Çalışmada iki nüshası olan eserin tenkitli metni verilirken İÜ nüshasının metninin Donuk tarafından neşredilmesi ve S nüshasının, aşağıda verilen dipnotlardaki nüsha farklarında da görüleceği üzere, İÜ nüshasını tashih etmesi ve geliştirmesi sebebiyle S nüshası esas alınmıştır. Donuk'un neşrinde görülen okuma yanlışları D harfi ile gösterilmiştir.

³Başlık: -İÜ

⁴naḳl u ta'yîn-i Mu'înü'l-Miskîn: naḳl-i Mu'în-i Miskîn 24b/1 İÜ

⁵nekkâs: inkâş D

⁶Donuk'un makalesinin 651 numaralı dipnotunda AE nüshasının sona erdiği, 653 numaralı dipnotunda Benî Kaynuḳâ'dan itibaren olan kısmın sadece İÜ nüshasında yer aldığı belirtilmesine rağmen 655 numaralı dipnotta *fi'e-i:fitne-i AE* şeklinde bir fark gösterilmiştir. Her ihtimale binaen Ali Emîri nüshası kontrol edilmiş ve böyle bir farkın bulunmadığı görülmüş olup makalenin 655 numaralı dipnotunun sehven yazıldığı tespit edilmiştir (Donuk 2015: 135).

⁷māder-zād: māder-zāde D

⁸muḳarrer ü muḥaḳḳaḳ: muḥaḳḳaḳ u muḳarrer 24b/6 İÜ

⁹Mısrâ': -İÜ

¹⁰*Kur'ân-ı Kerîm* 53: 9.

¹¹Örfi'nin şiirinden iktibas edilmiştir (Örfi-i Şîrâzi: 96a).

Ber-mücib-i fermüde-i Hudâ¹² techîz-i ceyş-i manşûru'l-livâ edüb şâhib-kırân-ı 'âlem 'amm-ı pâkize-şiyem Hamza-i müsellemlü'l-himem cenâbların manşib-ı 'âlem-dârı ile i'zâz ü ser-efrâz ve Taybe-i melâ'ik-maţâfda Beşîr bin 'Abdu'l-münzir'i 'izz-i istiḥlâf ile maḥsûd u mümtâz êtdükden şonra bedreka-i tevfiḳ u iḳbâl ile ol gürûh-ı mekrûh-ı baġy ü ḍalâl kam^c u istişâline 'âlem-efrâz-ı 'azîmet ve maṭiyye-süvâr-ı himmet oldılar. Çend rûz ol melâ'în-i ḥizlân-endüza muḥâşara-i şedîdü'l-baṭş ile sitemâne¹³ müzâyâka-baḥş olduklarında *men nekeşe fe-innemâ*¹⁴¹⁵ ma'nâsı ruḥsâre-nümâ olub saṭvet-i hücum-ı lüyûs-i ġâbe-i ṭâbe-i müsteṭâbeye ol üştür-dilân-ı rübâh-nihâdlaruḡ¹⁶ ṭâkat ü tâba iḳtidârları olmayınca taḥaşşun êtdükleri ḥişâr-ı saḥt-esâsda teşebbüt ü qarâra¹⁷ mecâl ü mesâsları ḳalmayub bîm ü hirâs-ı helâk ü iḳ'âş ve ḥayâl-i muḥâl-iḥtimâl-ı¹⁸ necât ü ḥalâş ile ḥumur-ı¹⁹ müstenfire gûsiste-mehâr gibi meslûbu'l-iḥtiyâr²⁰ [104a] yedi yüz miḳdârı nefer-i *eyne'l-mefer*²¹ diyerek²²

Mışrâ^{c23}

*Neḫa-künân-ı dest-gezân-ı eşk-rîz reh-gerâ-yı girîve-i firâr u gürîz*²⁴²⁵
olduklarında bi-esrihim esîr ü giriftâr ve beste-i fitrâk-i ġülü-feşâr oldılar.

Mışrâ^{c26}

*Peymân-şiken-i herâyiîne-gerded şikeste-ḥâl*²⁷
Zahru'l-ḥaḳḳu sâbitü'l-erkân

¹²fermüde-i Hudâ: fermân-ı Hudâ 24b/8 İÜ

¹³sitemâne: Rüstemâne 25a/1 İÜ

¹⁴*Kur'ân-ı Kerîm* 48: 10.

¹⁵fe-innemâ: ḳâ'imen 25a/2 İÜ

¹⁶nihâdlaruḡ: nihâduḡ 25a/4 İÜ

¹⁷teşebbüt ü qarâra: teşebbüt ü qarârda D

¹⁸ḥayâl-i muḥâl-iḥtimâl-i: ḥayâl-i muḥâl-i 25a/6-7

¹⁹ḥumur: ḥimâr D

²⁰iḥtiyâr: iḥtiyâr ve D

²¹*Kur'ân-ı Kerîm* 75: 10.

²²nefer-i *eyne'l-mefer* diyerek: nefer-i *eyne'l-mefer* D

²³Mışrâ^c: -İÜ

²⁴firâr u: -İÜ

²⁵Mevlânâ'nun şiiirinden mânen iktibas yapılmıştır (Mevlânâ: 50a).

²⁶Mışrâ^c: -İÜ

²⁷Hâfız'ın bir şiiirinden iktibas edilmiştir (Hâfız-ı Şîrâzi: 127b).

Şâ'idü'n-necmü 'āliyyü'l-beyān
Ve hüve li'r-redyi zū ve'n-neks ve'l-bağyi
Ve ehlü'd-đalāleti ve't-туğyān^{28 29}

Pes ol maḥāzīl-i pür-mekr ü ḥayf 'an-āḥirihim lühneti'z-žayfi seyff³⁰ kılınmağ- için *cezā'en bimā kānū yeksibūne*³¹ Münzir bin Kudāme'ye³² emri hümayūn şadır oldu. 'Abdu'llāh bin Übeyy bin Selül 'aleyhi mine'r-rahmān mā-yestahikkuhu³³ bu naqş-ı garīb-i nā-me'mül ḥilāf-ı resm-i muşavvere-i nā-ḳabül üzere nümāyān olicağ ya'nī ḳāṭibe-i ḥv'ış-āvend ü tebārı giriftār-ı ğill ü bend-i ḥasār-ı demār³⁴ olub lemḥatü'l-başarda böyle bir ḳabile-i benām def'aten tu'me-i neheng-i şamşām-ı düzaḥ-iltikām-ı intikām³⁵ olacağın³⁶ bilince bī-sabr u ḳarār olub nā-çār ihtiyār-ı duḥül-i nār-ı ḥār³⁷ ve şī'ār-ı şenār-ı nifākī-dişār ya'nī merküz-ı zamīr-i ḳīr-endüdını³⁸ izḥār édüb
*El-'afvü 'inde Resülillāhi me'mülü*³⁹

²⁸Ebu'l-Kâsım el-Hasan bin Abdullah'ın şiirinden iktibas edilmiştir (Ali Muhammed Ferîd Miftāh 2021: 183). Donuk'un tenkitli metninde şiirler ayrı bir paragrafta girintili gösterilmektedir (Donuk 2015: 126, 127, 128). Fakat çalışmasında ek kısımlar olarak ifade edilen bölümde Donuk, sadece bir şiiri girintili yazmıştır (Donuk 2015: 138). Diğer şiirlerin metin içinde verilmesinden hareketle bunların şiir olduğunun Donuk tarafından anlaşılmadığı görülmektedir.

²⁹*Ve hüve li'r-redyi zū ve'n-neks ve'l-bağyi/ Ve ehlü'd-đalāleti ve't-туğyān: -S*

³⁰Onların sonuncusu için misafirin hediyesi kılıçtır.

³¹*Kur'ân-ı Kerîm* 9: 82.

³²*cezā'en bimā kānū yeksibūne* Münzir bin Kudāme'ye: Münzir bin Kudāme'ye D

³³Layığın Allah'tan bulsun.

³⁴bend-i ḥasār-ı demār: bend-i ḥasār ü demār 25b/1 İÜ

³⁵şamşām-ı düzaḥ-iltikām-ı intikām: şamşām-intikām-ı düzaḥ-iltikām 25b/3 İÜ. *Kur'ân*'da geçen bir ayetten manen iktibas vardır (*Kur'ân-ı Kerîm* 50: 30).

³⁶olacağın: olacağın 25b/3 İÜ

³⁷ḥār: 'ār 25b/4 İÜ

³⁸merküz-ı zamīr-i ḳīr-endüdını: merküz-ı zamīr-i ḳīr ana dedin 104a/14 S

³⁹Ka'b bin Züheyr'in şiirinden iktibas edilmiştir ('Ali Fâ'ur 1997: 65).

Maḳûl-i maḳbûlî'l-medlûlî⁴⁰ üzere müteşebbiş-i dāmān-ı istīmān⁴¹ ü isti'fā ve çehresā-yı ḥāk-i recā-yı nā-ber-cā oldı. Çend nevbet-rānde-i dūr-bāş-ı ḥırmān u ḥaybet olmuş iken tekrār üftāde-i ḥāk-i rāh-ı minnet oldı⁴². 'Āḳıbetü'l-'āḳıbe sīlî-i zecr ü men' ile ḳābil-i def' ü red⁴³ olmayınca ol mazhar-ı 'izz-i nidā-yı *yā eyyühe'l-müzemmilü ḳum*⁴⁴ 'aleyhi şalavātullāhi⁴⁵ 'adede remāli 'ālicin raḳam mā-darātü'l-eflāk ve sārātü'n-necm ḥaluvvühüm la'anehümallāh ve la'anehu me'ahüm⁴⁶ kelām-ı gayz-nişān ile terk ü ıtlāklarına işāret ü fermān édüb⁴⁷ evṭān-ı me'lüfe ve menāzil-i dīrīne-i me'ufelerinden⁴⁸ ıtrād u iclālāryı [104b] iktifā buyuruldu ve 'Ubāde bin es-Şāmit *raḍiyallāhu te'ālā 'anhü*⁴⁹ ḥıdmetlerin ol ḳavm-i müstaḥıḳḳu'l-levm-i lāzımu'l-izāle üstine teslīṭ u ḥavāle étdiler⁵⁰. Emr ü fermān-ı cihān-muṭā' üzere üç günde ol bıḳā' u aşḳā'-ı erāzil Benī Ḳaynuḳā'-ı bed-aşl u bed-ṭıbā'dan⁵¹ taḥḥīr ü tanzīf olunub bi-ecmā'ihim Şām-ı şerīf ḥavālīsine ṭard ü nefy⁵² olundılar. Ve cemī'an erzāk u emvālleri naşīb-i⁵³ kümāt-ı ğuzāt-ı ferruḥ-fāl-i ḥōş-ḥāl oldı *ve'l-ḥamdü lillāhi'l-mün'imī'l-müte'al*⁵⁴. **Bu maḳāle-i enīḳü't-taḥḳīḳ müştēmil-i beyān-ı çigūnegī-i vaḳ'a-i ğazvetü's-Sevīḳdir**⁵⁵

⁴⁰ maḳûl-i maḳbûlî'l-medlûlî: medlûl-i maḳûl-i maḳbûlî 25b/6 İÜ, medlûl-i maḳûl-i maḳbûlî D

⁴¹ istīmān: isti'an D

⁴² olmuş iken tekrār üftāde-i Ḥāk-i rāh-ı minnet oldı: olduḳça fütāde-i Ḥāk-i rāh-ı minnet olub 25b/9 İÜ

⁴³ ḳābil-i def' ü red': ḳābil-i red' ü def' 25b/10 İÜ

⁴⁴ *Kur'an-ı Kerīm* 73: 1-2.

⁴⁵ 'aleyhi şalavātullāhi: 'aleyhi şalavātullāhi te'ālā 25b/11 İÜ

⁴⁶ Bir hadis-i şeriften iktibas vardır (Wensinck 1986: II/308).

⁴⁷ işāret ü fermān édüb: fermān édüb 25b/14 İÜ

⁴⁸ menāzil-i dīrīne-i me'ufelerinden: dīrīne-menāzil-i me'ufelerinden 25b/14-15 İÜ

⁴⁹ Allah ondan razı olsun.

⁵⁰ ḥavāle étdiler: ḥavāle édüb 25b/17 İÜ

⁵¹ bed-aşl u bed-ṭıbā'dan: bed-aşl u ṭıbā'dan 25b/18-26a

⁵² ṭard u nefy: nefy ü ṭard 26a/2 İÜ

⁵³ naşīb-i: dest-bāzīde-i 26a/3 İÜ

⁵⁴ Hamd, nimet veren yüce Allah içindir.

⁵⁵ Başlık: -İÜ

Hilâl-i sâl-i ferruḥ-fâl-i sâbıku'l-beyânda verâ-yı serâ-perde-i taḳdîrden zâhir ü nümâyân olan cümle-i bedâyi'-i vaḳâyi'-i eyyâmdandur⁵⁶ ki kâr-zâr-ı ḳâşimetü'l-feḳâr-ı Bedr'de Ebû Süfyân rüyîn-pençe-i gülü-feşâr-ı büzât-ı ğuzât-ı düşmen-şikârdan egerçi pây-merdî-i ḳarâdim⁵⁷ ü ḫavâfî-i ğürîz ü firâr ile taḫlîş-i ğüncişk-i pençe-i cân-ı bî-ḳarâr etmişdi. Lâkin meyâne-i ḫvîş-âvend ü tebârda hem-vâre nâr-ı 'âr-ı firâr ile ḫarîḳu'l-cenân ü 'adîmü'l-işṭbâr olduĝı cihetden ḫamiyyet ü ğayrete düşüb ve bir alay⁵⁸ püsîde-maĝz ü ḫâm-heves daḫi başına üşüb teḳâzâ-yı endîşe-i ḫâm-ı intikâm ve ümmîd-i teskîn-i zırâm-ı derûn-ı kânûn-ı ihtidâm ile Ümmü'l-ḳurâ'dan iki yüz miḳdârı merd-i neberd-i cerd⁵⁹ süvâr-ı benâm yanına alub birḳaç nevbet irtikâb-ı külfet-i 'azîmet ü nehzat etmiş-iken

Reca'nâ mişle mâ-ruḫnâ

*Ve lem nürbaḫ siva't-ta'abi*⁶⁰

Mazmûn-ı münticü'n-naşbı üzere bir alay cüst ü cû ve bî-hüde tek ü pûdan şoḡra ḫiclân ü şermnâk tehî-dest ü tehî-fitrâk rücû u 'avdet êtdükde⁶¹ evvelkiden bed-ter-i nişâne-i⁶² neşşâbe-i nedâmet ü melâmet olmuş idi. Meyâne-i ḳabâ'ilde suḫre-i ricâl ü nisâ ve uḫḫûke-i eṫfâl-i şehîr ü ḳurâ olduĝı belâ-yı küh-fersâsı hemîşe ḫâr-ı pister-i sâmân u ârâmı keyk-i şelvâr-ı sabr u ḳarârı olmaĝla ne ḫâl ise ittifâḳ⁶³ [105a] bir nevbet daḫi şad-ĝüne ḫayret ü ḫaclet ile şedd-i zeber-teng-i teveccüh ü 'azîmete himmet êdüb⁶⁴ niçe⁶⁵ eyyâm ü leyâlî düzdâne herze-kerdî-i ḳıfârî vü berârîden⁶⁶ şoḡra ḫavâlî-i Medîne-i keşîrû'l-meymene-i bâhirü'l-

⁵⁶eyyâmdandur: leyâlî vü eyyâmdandur 26a/7 İÜ

⁵⁷ḳarâdim: ḳavâdim 26a/9 İÜ

⁵⁸bir alay: bir ḳaç 26a/13 İÜ

⁵⁹cerd: cürd D

⁶⁰Bahâ Züheyr'in şiirinden iktibas edilmiştir (Bahâ Züheyr 1982: 41).

⁶¹êtdükde: êtdükce 26b/2 İÜ

⁶²bed-ter-i nişâne-i: bed-ter ü ziyâde nişâne-i 26b/2 İÜ

⁶³ittifâḳ: -İÜ

⁶⁴teveccüh ü 'azîmete himmet êdüb: teveccüh ü ḫarekete ğayret êdüb 26b/7 İÜ

⁶⁵niçe: nice D

⁶⁶herze-kerdî-i ḳıfârî vü berârîden: herze-kerdî-i ḳıfâr u berârîden 26b/8 İÜ; herze-kerde-i ḳıfâr-ı berârîden D

ma‘ālīde⁶⁷ ‘Urayz-nām maḥall-i me’nūsda enşār-ı maḥmūdū’l-āşārdan *raḍiyallāhu te‘ālā ‘anhüm*⁶⁸ Sa‘īd bin ‘Umrüse tenhā⁶⁹ ancak bir ecir-i fakīr ile meşgūl-i zirā‘at ü kiştkārī iken қаза vü taқdīr ile rāst geldükde ‘alā-ḥīni ḡafletin min-ehlihā dās-ı ḡayz ü kīn ile ol iki miskīnün⁷⁰ sāk-ı sūnbūle-i ser-i sa‘īdleri olan ḥablū’l-verīd-i cīd-i sefidlerin bürīde ve ḥūşe-i ser-i devletmendlerin dest-i ecel ile çīde edüb berāy-ı taḥilletü’l-ḳasem çend dıraḥt-ı ḥuşk ü pūsīde ḥurmāya daḥi⁷¹ āteş-endāz olduḡdan sonra *ferre aḥzāhüllāhu ḥayrūn min-ḳutile raḥimehullāhu*⁷² maзмünüyla⁷³ dem-sāz olarak ‘inān-rīz-i ḡurīz olduḡları⁷⁴ ḥaber-i ḡayret-engīzi vāşıl-ı sāḥa-i⁷⁵ müşg-bīz-i ‘anber-rīz-i ḥazret-i şefī‘i rüz-ı rüstāḥīz olunca ‘aleyhi *şalavātullāhi’l-meliki’l-‘azīz*⁷⁶ der-ḥāl Ebū Lübābe⁷⁷ bin⁷⁸ ‘Abdü’l-münzir’i⁷⁹ Medīne-i behişt-evşāfda nişānde-i ser-mesned-i istiḥlāf edüb ḥuzzār-ı ebṭāl-i muḥācirīn ve enşār-ı Rüstem-maşāfdan iki yüz ser-bāz-ı kāfir-endāz-ı ‘adū-ḡir ile Süfyāniyān’ı ta‘ḳībde bilā-tesvīf ü te’ḥīr çerme-süvār-ı iḳdām ve şuḳḳa-ḡüşā-yı ihtimām olub Ḳarḳaratü’l-küdr-nām maḥalle varunca tevaḳḳuf u ārām etmediler. Nihāyetü’l-emr ḥaber-i ma’ḥūd u mezkūr resīde-i sāḥa-i ‘izz-i ḥuzūr-ı fā’izü’n-nūr olub sāde-i ḡuzāt⁸⁰ bāhirü’s-sa‘āde⁸¹ ḥasbe’l-āde mu‘add u āmāde olunca ḡurīḥtegān-ı

⁶⁷ḥavālī-i Medīne-i keşīrū’l-meymene-i bāhirü’l-ma‘ālīde: ḥavālī-i Medīne-i münevvere-i bāhirü’l-ma‘ālīde 26b/8-9 İÜ; ḥavālī-i Medīne-i münevvere-i bi-emri’l-ma‘ālīde D

⁶⁸Allah ondan razı olsun.

⁶⁹enşār-ı maḥmūdū’l-āşārdan *raḍiyallāhu te‘ālā ‘anhüm* Sa‘īd bin ‘Umrüse tenhā: enşār-ı maḥmūdū’l-āşārdan Zeyd bin ‘Amr 26b/9-10 İÜ

⁷⁰dās-ı ḡayz ü kīn ile ol iki miskīnün; ol iki miskīnün dās-ı ḡayz ü kīn ile 26b/12 İÜ

⁷¹daḥi: -İÜ

⁷²Bir meselden iktibas vardır (Meydāni 1374: II/90).

⁷³*ferre aḥzāhüllāhu ḥayrūn min-ḳutile raḥimehullāhu* maзмünüyla: *ferre aḥzāhüllāhu* mefḥümüyla 26b/16 İÜ

⁷⁴olduḡları: olduḡı 26b/17 İÜ; olduḡı D

⁷⁵sāḥa-i: sāmi’a-i 26b/18 İÜ

⁷⁶Üstünlük sahibi Allah’ın rahmeti üzerine olsun.

⁷⁷Lübābe: Übābe D

⁷⁸bin: ibn 27a/2 İÜ

⁷⁹‘Abdü’l-münzir’i: ‘Abdü’l-münzir’i *raḍiyallāhu te‘ālā ‘anhü* 27a/2 İÜ

⁸⁰sāde-i ḡuzāt: sāde ḡuzāt D

⁸¹bāhirü’s-sa‘āde: bi-emri’s-sa‘āde D

sebük-rikâb-ı berç- [105b] 'inân bir hayli meydân alub ve⁸² maţâyâ-yı seyl-ıhürâm-ı bād-tek⁸³ bundan ziyâde cünbiş ve⁸⁴ hareket etmek ve ol bî-ser ü sāmānlara erişüb yetmek⁸⁵ hayyiz-i imtinā' u istiḥâlede olduğu terānî vü zāhir⁸⁶ olmağla ezimme-i maţâyâ-yı bād-pā nâ-çār şavb-ı Medīne-i pür-envāra 'atf u⁸⁷ imāle olundu. Süfyāniyân-ı güm-kerde-tāb li-ecli'l-ıktiyāt istişhāb ettükleri sevīķı mülāḥaza-i taḥfif-i bār ve ğalebe-i bīm-i demār ile esnā-yı firārda zūrūf-ı maḥşūşa-i ma'hüdesiyle güzergāhlarda tarḥ u ilkā ettükleri ma'nādan bu vaķ'a⁸⁸ ğazvetü's-Sevīķ ile müsem mā olmuşdur.

Mebḥaş-ı Dīger⁸⁹

Egerçi bu hareket-i bereket-ķarīn ve nehzat-ı nuşret-rehīn dībāce-i nüşḥa-i bedāyi'-i vaķāyi'-i sāl-i süvümīn olmak üzere ba'z-ı mu'teberāt-ı siyerde taşḥīḥ u ta'yīn olunmuşdur. Lākin imām-ı maķbūlu't-ḥavır memdūhu'z-zī ellezī hüve kıdvat-i meşāyiḥ-i fennü's-siyer ve'l-maġāzī eş-Şeyḥ 'Abdu'r-raḥmān bin⁹⁰ el-Cevzī *Düerü'l-eşer-nām* mü'ellef-i mu'teberinde bu 'azm-i enīķi ğazvetü's-Sevīķ'dan muķaddem İrād edüb vaķ'a-i Bedr'den yedi gün sonra olmak üzere taşḥīḥ u taḥķīķ etmişdür. 'Alā-küllü ḥāl müfād-ı yerā'a-i Mu'īn-i Miskīn-i pākize-maķāl üzere Benī Süleym ve Ğaḥāfāniyān'dan bir enbūh-ı müstaḥīķku'l-ḥizlān kāsud u irāde-i ızrār-ı ehl-i İmān ile Ķarķaratü'l-küdr-nām maķāmında ki ķarīb-i⁹¹ Medīne-i münevvere-i benāmında bir mā'-i ma'īn-i memdūhu'l-enāmuḡ ismidür ḍarb-ı ḥıyām-ı ihtişād⁹² u ictimā' ettükleri ḥaberi sedene-i südde-i Şüreyyā-irtifā' ve ḥademe-i bārgāh-ı dürrıyyü'l-iltimā'-ı nübüvvet-penāhiye ismā' olunduğda der-ḥāl şukķa-ġüşā-yı rāyet-i [106a] isti'cāl

⁸²ve: -İÜ

⁸³bād-tek: bād-tek daḥi 27a/11 İÜ

⁸⁴cünbiş ve: -İÜ

⁸⁵yetmek: yitmek D

⁸⁶terānî vü zāhir: zāhir ü beyyin 27a/12-13 İÜ

⁸⁷atf u: -İÜ

⁸⁸vaķ'a: vaķ'a-i bedīhe 27a/17-18 İÜ

⁸⁹Başlık: -İÜ

⁹⁰bin: ibn 27b/5 İÜ

⁹¹ķarīb-i: ķurb-ı 27b/11 İÜ

⁹²ihtişād: ihtişām 27b/12 İÜ

olub üsūd-i gâbât-ı rimâh olan muhâcirin⁹³ ü enşâr-ı şâki's-silâh'dan 'aleyhim riḍvānullāh fi-küllî ḡadātin ve revāh'⁹⁴ iki yüz ser-bâz-ı mümtâz ile 'ale's-şabâh maḡall-i ma'hûda mânend-i berḡ-ı hâḡıf vürüd êtdüklerine⁹⁵ ol cem'-i pür-sitiz 'inân-rîz-i şebdîz-i gürîz olmuş bulunub çendân ki ol ḡavâhî vü nevâhî-i şâsi'atü'l-eḡrâf⁹⁶ fersûde-i senâbikü'l-ḡayl-i tecessüs ü istikşâf kılındı. Bir ferdden nâm u nişân bulmaḡa dermân ü imkân olmadı. Ancaḡ ḡilâl-i cüst ü cü ve eḡnâ-yı tek ü püda birkaç sârbân ve beş yüz miḡdârı şedd-i rehväre⁹⁷ bir vâdîde sevm ü çerâ üzere iken müşâdif ü düçâr olduklarında bî-çün ü çirâ cümlesin⁹⁸ mehâr-ı ihtiyâr ile keşîde-i kaḡâr-ı iḡtinâm ü iḡrâz êtdiler ve üç gün miḡdârı ol eḡrâfda⁹⁹ ârâm u ḡarârdan soḡra

Mısrâ¹⁰⁰

Mesîriuke maḡmûd ve 'avdüke aḡmedü'¹⁰¹

delâlet-i bedraḡa-i ihtiyât ü ḡazm ile Medîne-i münevvereye 'azm olunub ba'de iḡrâci'l-ḡams ḡanâ'im-i sevâ'im meyâne-i ḡuzât-ı mes'ûdu'l-ḡarekâtda bî-kem ü kâst tevzî' u taḡsîm olundu. Her merd-i Rüstem-neberd-i ḡâzî ikişer şütür-i kef-endâz-ı mümtâz-iḡrâz ile behremend ü ser-efrâz buyuruldu.

Mebḡas-ı Dîger¹⁰²

Menâzil-i Necd'den¹⁰³ beyne'l-cumhür Zü'l-emer dênmeke¹⁰⁴ ma'rûf u meşhûr olan câyḡahda Benî Şa'leb ve Muḡârib'ün şüc'an-ı şîr-şavlet ü muḡâribleri irâde-i irâ-i zinâd-ı ḡadr u fesâd ile ictimâ' u ihtîşâr

⁹³ muhâcirin: muhâcir 27b/15 İÜ

⁹⁴ Allah'ın rızası sabahtan akşama kadar onun üzerine olsun.

⁹⁵ êtdüklerine: êtdüklerinde 28a/3 İÜ

⁹⁶ şâsi'atü'l-eḡrâf: şâsifatü'l-eḡrâf 106a/5 S

⁹⁷ şedd-i rehväre: üştür-i rehvä 28a/8 İÜ

⁹⁸ cümlesin: cümlesini 28a/9 İÜ

⁹⁹ eḡrâfda: eḡrâf u aḡḡarda 28a/11 İÜ

¹⁰⁰ Mısrâ': -İÜ

¹⁰¹ Mısrânın kaynaḡı tespit edilememiştir; fakat mısra da bir meselden iktibas vardır (Meydâni 1374: II/34).

¹⁰² meḡas-ı dîger: -İÜ

¹⁰³ menâzil-i Necd'den: menâzil-i senceden 28b/1 İÜ

¹⁰⁴ dênmeke: dêmeke D

ëtdükleri¹⁰⁵ ma'lûm u müstefâd olduĝda ol ser-ĥayl-i enbiyâ ketîbe-keş-i aşfiyâ '*aleyhi ve 'aleyhim şalavâtullâhi te'âlâ tetra*¹⁰⁶ 'Osman bin 'Affân *ħaffe meşvâhü bi'r-riğvân*¹⁰⁷ cenâbların¹⁰⁸ Taybe-i tayyibe-i firdevs-nişânda sermesned-i ĥilâfet¹⁰⁹ naşb u nişânde ëdüb

Beyt¹¹⁰

Be-nîküterîn-i sâ'at ân kâm-yâb

*Be-deolet-i dürr-âverd pâ-der-rikâb*¹¹¹

Dört yüz miĝdârı süvâr-ı bâhirü'n-necde-i üli'l-mecd ile der-ĥâl 'âzim-i şavb-ı Necd oldılar. [106b] Ešnâ-yı tarîĝda pây-merdî-i tevfiĝ ile müfred-süvârân-ı Ğaţafâniyân'dan Ebü Ĥibbân üftâde-i dâm-ı aĥz u şayd ve giriftâr-ı ĥibâle-i bend ü kayd olub aĥvâl-i muĥâlîfîn ü ĥuşâmdan tefahĥuş u isti'lâmdan şonra kendülere¹¹² 'arz-ı İslâm olunduĝda bî-tevaĥkuf u terdâd raĝbet-i tamâm ü ĥulûş-ı fu'âd ile muţî' u münkâd olub yümn-i ĥabül-i İslâm ile şeref-yâb-ı duĥûl-i ĥalâ'idü'l-'ıĥyân-ı aşĥâb-ı kirâm oldı. Ez-în cânib cemretü'l-ĥarb-i cünüd-ı müşrikîn-i rehînü'l-ĥumüd nehzat-ı mes'ud-ı seyl-i vürüd-ı ma'ĥuddan âĝâh u¹¹³ ĥaber-dâr olduĝlarında tiĝ-i ĥavf u bîm ile cigerlerin¹¹⁴ dü-nîm ve zimâm-ı teşebbüt ü ĥarârları keff-i iĥtidâr u iĥtiyârlarından sâĥıţ olub maĥdem-i ĥümâyün-ı zafer-tev'emden muĥaddem hem-dem-i nedem ü sedem şevâhiĝ-ı cibâl-i şa'bu'l-meşâ'ide irtikâ ve maĝârât-ı düşvâr-duĥûl ve şikâf-ı ĥuncür-ı¹¹⁵ müstahîlü'l-vuşûlda iĥtifâ ëdüb düzdîde dîde-be-râh¹¹⁶ iken şehensâh-ı melâ'ik-sipâh '*aleyhi şalavâtullâhi selâmullâh*¹¹⁷ mevkib-i seyyâre-ĥaşem-i

¹⁰⁵iĥtişâr ëtdükleri: iĥtişâdları 28b/4 İÜ

¹⁰⁶Allah'ın rahmeti onun ve ardınca gelenlerin üzerine olsun.

¹⁰⁷Mekânı cennet olsun.

¹⁰⁸cenâbların: cenâblarını 28b/6 İÜ

¹⁰⁹ĥilâfet: ĥilâfete 28b/7 İÜ

¹¹⁰Beyt: -İÜ

¹¹¹Beytin kaynaĝı tespit edilememiştir.

¹¹²kendülere: -İÜ

¹¹³âĝâh u: -İÜ

¹¹⁴cigerlerin: -İÜ

¹¹⁵ĥuncür-ı: ba'zı daĥve-i 29a/4 İÜ

¹¹⁶düzdîde: -İÜ

¹¹⁷Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun.

manşūr ile mānend-i bedr-i temm-i¹¹⁸ pūr-nūr ʔulū⁶ u zuhūr edüb mecma⁶-ı ded ü dām-ı gürīhtegān-ı gūsiste-zimām olan cāygāha seccāde-endāz-ı ilmām ü ārām oldılar¹¹⁹. İttifāk ol rüz-ı dil-efrüz-ı hüceste-āsārda şavb-ı semā'im-i yesārdan ʔabaķçe-i şehāb-ı midrār ile berāy-ı tehniyetü'l-ķudūm-ı le'ālī-i şāhvār-ı ğays u bārān ba'zı⁶ mertebe nişār olunmağla ol 'illet-i ğā'ıye-i ĩcād-ı hāk ü eflāk mazhar-ı 'ızz-i hiṭāb-ı levlāke levlāk *'aleyhi şalavātullāhi ve şalavāti'l-emplāk*¹²⁰ hāzretlerinin daḫi cāme-i bāhirü'l-kerāme¹²¹ ve 'imāme-i 'anberīn-šemāme-i pākleri bir miķdār¹²² mübettel ü nemnāk olmağla tek ü tenhā bir kūh-ı [107a] ser-der-hevā dāmeninde ḫulle-i girāmī-i nazīf ve destār-ı şerīflerin¹²³ berāy-ı taḫfīf bir dıraḫt-ı ḫōş-nümā üzerine vaz⁶ u ilkā eyleyüb¹²⁴ ol dıraḫt-ı şāḫ-der-şāḫuṅ zīr-i zıll-ı ferāḫında ol şāh-ı sidre-taḫt-ı ḫūrşīd-i 'alem *şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem*¹²⁵ bir laḫza 'ızz ü sa'ādet ile ittikā ve başt-ı raḫt-ı āsāyiş ü istirāḫat etmişler idi. Aşḫāb-ı bāhirü's-şeref daḫi ṭaraf ṭaraf ināḫa-i maṭāyā-yı ilmām ve ḫarb-ı ḫıyām-ı ārām edüb cüdāgāne her biri¹²⁶ kāra meşğul ve muķtezā-yı beşeriyet üzere āsūde-i nemedzīn-i ğufül iken ba'z-ı¹²⁷ girīhtegān ü pinhānān-ı ma'hūduṅ¹²⁸ verā-yı şuḫūrdan bu ḫālet meşḫudları olduķda hengām-ı intihāz-ı furşatdur dēyü meyānelerinden Du'sūr bir merd-i cesūr-ı benām¹²⁹ ḫayāl-i hā'il-i bī-ṭā'il ve endīşe-i bāṭıl ile kemīn-i ğadr ü kīnden ser-i bālīn-i kūh-ı temkīn-i hāzret-i Seyyidü'l-mürselīne *'aleyhi şalavātullāhi fī-küllü vakti ve ḫīni*¹³⁰ şemşīr-i mezlül ile

¹¹⁸temm-i: tamām-ı 29a/7 İÜ

¹¹⁹oldılar: oldı D

¹²⁰Yaratılmışların ve Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.

¹²¹bāhirü'l-kerāme: pūr-kerāme 29a/14 İÜ

¹²²bir miķdār: ba'zı mertebe 29a/14 İÜ

¹²³şerīflerin: şerīflerin çıkarub 29a/16 İÜ.

¹²⁴ilkā eyleyüb: ilkā edüb 29a/17 İÜ

¹²⁵ol şāh-ı sidre-taḫt-ı ḫūrşīd-i 'alem *şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem*: -İÜ

¹²⁶her biri: her biri bir 29b/3 İÜ

¹²⁷ba'z-ı: -İÜ

¹²⁸ma'hūduṅ: ma'hūduṅ derūn-ı mağārāt ve 29b/5-6 İÜ

¹²⁹Du'sūr bir merd-i cesūr-ı benām: Du'sūr-nām bir merd-i cesūr 29b/7 İÜ

¹³⁰*'aleyhi şalavātullāhi fī-küllü vakti ve ḫīni*: *şalavātullāhi 'aleyhi ve fī-küllü vakti ve ḫīni* 29b/12 İÜ

bağteten nüzül édüb şaded-i kaçd-ı¹³¹ hücumda iken peyk-i hazret-i melik-i Kayyüm ya'nî Cibrîl-i emîn *'aleyhi şalavâtullâhi*¹³² der-hâl erişüb seyyi'e-i Du'sûr'a¹³³ bir muşt-ı dürüst-i mağz-pâş-ı şu'ur urub elinden tiğ-ı bürrân-ı uryânı düşünce ol âfitâb-ı rahşân-ı âsumân-ı risâlet ve bedr-i kebedü's-semâ-i besâlet daği şehâb-ı h'âbdân tülû' ve ref-i cilbâb-ı hücut' édüb cüst ü çâlâk ol bürehne-şemşîr-i ser-tîzi bî-bâk hâkden çapub merd-i ma'hûda¹³⁴ havâle édince şecere-i fayyibe-i sâbitü'l-aşl-ı îmâna ilticâdan özge menâş ve câ-yı necât ü halâş olmaduğı¹³⁵ vuzûh u zühûrından kaç'-ı nazar bu mu'cize-i bâhire-i kâhireye 'uşûr¹³⁶ bâ'is-i intibâh u ihtidâ-i Du'sûr olub rağbeten ve rehbeten der-hâl [107b] 'an-şamîmi'l-bâl kelime-i kerîme-i şehâdet dâmân-ı emân-bahşına teşebbüsle necâbet-yâb ve munzamm-ı silk-i Şüreyyâ-intizâm-ı kirâm-ı¹³⁷ aşhâb olduğı müfâd-ı tercümân-ı hâme-i ba'zı naçale-i dürüst-mağâl-i üli'l-elbâbdur.

Mebhâş-ı Dîger¹³⁸

Şadme-i ser-şiken-i Bedr-i kübrâdan sonra 'amme-i müşrikîn-i eţrâf u enhâ bîm ü hirâs-ı şafâyiğ-i kaç'atü'l-eşbâh ve rimâh-ı kâbizatü'l-ervâh-ı mücennede-i¹³⁹ müslimîn-i şedîdü'l-kifâh'dan mânend-i şa'âlî-i¹⁴⁰ dendân-rîhte-i şikeste-pâ ve 'aceze-i 'acâyiz-i¹⁴¹ güm-kerde-'aşâ hazîde-i sūrâh-ı ihtifâ ve gûşe-güzîn-i inzivâ olub sübül-i âmed-şüd-i tüccâr-ı aqtâr-ı Hicâz bi'l-külliyе mesdûd ve revâhil-i sūdâgerân-ı Kureys ta'riye olunub ma'âkıl u ma'âtın-ı 'atâletde mesdûd¹⁴² olmuş idi. Lâkin ehâlî-i 'avâlî vü sevâfile be-tahşîş kuţtân-ı Ümmü'l-kurâ'ya ticârât-ı Şâmiyyesiz ta'ayyüş ü zindegânî emr-i düşvâr ü 'asîr olduğı muhâţ-ı dâniş-i şağîr ü

¹³¹kaçd-ı: kaçd u 29b/11 İÜ

^{132c}*'aleyhi şalavâtullâhi: 'aleyhi şalavâtullâhi te'âlâ* 29b/12 İÜ

¹³³seyyi'e-i Du'sûr'a: Du'sûr'a D

¹³⁴merd-i ma'hûda: ser-i Du'sûr'a 29b/17 İÜ

¹³⁵olmaduğı: olmadığı 30a/1 İÜ; olmadığını D

^{136c}uşûr: vukûf u 'uşûr 30a/2 İÜ

¹³⁷kirâm-ı: -İÜ

¹³⁸mebhâş-ı dîger: -İÜ

¹³⁹mücennede: muhbeze D

¹⁴⁰şa'âlî-i: şa'âlîb-i D

¹⁴¹acâyiz-i: 'avâ'iz-i D

¹⁴²mesdûd: meşdûd 30a/16 İÜ

kebir olmağla nā-çār¹⁴³ bir kâfile-i pür-tumturāk tertib ü techiz¹⁴⁴ edüb tarîk-ı İrak'dan cānib-i Şām'a rû-be-râh êtdükleri haberi vâsıl-ı pişgâh-ı Hâzret-i nübüvvet-penâh 'aleyhi şalavâtullâhi ve selâmühü¹⁴⁵ olduğda Zeyd bin Hârişe cenâbların yüz süvâr-ı şarşar-şitâb ile bilâ-imhâl ol taraf¹⁴⁶ irsâl buyurdılar. Kârede-nâm maḥall-i me'hülde¹⁴⁷ ol kârbân-ı girân-bâra yetişüb¹⁴⁸ vuşul bulduğda¹⁴⁹ henüz ceng ü peygâra ser-âğâz olunmadın serân-ı aşhâb-ı kâfile-i Hicâz men necâ bi-re'sihi¹⁵⁰ mefhümüyla dem-sâz olmağla ol şirzime-i eşir ke-cerâd-ı münteşir müteferriḳ u perişân ve recâ-yı taḥlîş-i girîbân baş u cān ile pey-siper-i beyâbân olmağla¹⁵¹ ğuzât-ı [108a] ferruḥ-fâl¹⁵² bî-ceng ü cidâl belki bilâ-ķil ü ķâl¹⁵³ ol kâfile-i māl-â-māl-i sehlü'l-menâli yek-ķademe¹⁵⁴ mânend-i reme bendergâh-ı ricâl-i¹⁵⁵ 'izz ü iķbâl olan ḥuzûr-ı hümâyûn-ı rehînü'l-iclâle sevķ edüb işâl êtdiler ve¹⁵⁶ iḥrâc-ı ḥums-ı mu'taddan¹⁵⁷ sonra ḥasbe'l-murâd nefâ'is-i ğanâ'im 'ale's-seviyye meyâne-i ğuzât-ı¹⁵⁸ seriyyede tevzi' u taķsîm olundu.

Mebḥaş-ı Dîġer¹⁵⁹

Rü'esâ-yı kavm-i Yehûd-i¹⁶⁰ müstaḥiķķu't-telef-i rehînü'l-eslâfdan meyâne-i ķabâ'il-i 'Arab'da Ka'b bin el-Eşref dedükleri kelb-i 'aķûr-ı cîfe-

¹⁴³olmağla nā-çār: ve ma'lûm-ı bernâ vü pîr olmağın nā-çâr bir gün 30b/1 İÜ

¹⁴⁴tertîb ü techîz: techîz ü tertîb 30b/2 İÜ

¹⁴⁵ve selâmühü: -İÜ

¹⁴⁶tarafa: cānibe 30b/5 İÜ

¹⁴⁷me'hülde: me'mülde D

¹⁴⁸yetişüb: erişüb 30b/6 İÜ

¹⁴⁹bulduğda: bulduklarında 30b/7 İÜ

¹⁵⁰Bir meselden iktibas vardır (Meydâni 1374: II/299).

¹⁵¹olmağla: oldılar 30b/10 İÜ

¹⁵²ferruḥ-fâl: ḥuceste-fâl 30b/11 İÜ

¹⁵³bilâ-ķil ü ķâl: bî-ķil ü ķâl 30b/11 İÜ

¹⁵⁴yek-ķademe: yek-ķaleme 30b/12 İÜ

¹⁵⁵ricâl-i: riḥâl-i 30b/13 İÜ

¹⁵⁶ḥuzûr-ı hümâyûn-ı rehînü'l-iclâle sevķ edüb işâl êtdiler ve: ḥuzûr-ı hümâyûn-ı gerdûn-cenâb-ı ḥürşid-celâl şavbına sevķ u işâl êtdiler 30b/13-14 İÜ

¹⁵⁷mu'taddan: ma'rûf-ı mu'taddan 30b/15 İÜ

¹⁵⁸ġuzât-ı: aşhâb-ı 30b/16 İÜ

¹⁵⁹mebḥaş-ı dîġer: -İÜ

¹⁶⁰Yehûd-i: -İÜ

h̄vāy hemvāre bī-hūde nibāh-ı bī-cāy ile sāmī'a-āzār-ı şīrān-ı künām-ı İslām ve dağdağa-resān-ı ser-vaqt-ı ecille-i aşhāb-ı kirām olmağı muktezā-yı cibillet-i fā'ife-i tağıye-i ma'hūde üzere der-'uhde vü iltizām etmiş idi ve¹⁶¹ oturduğu yerde dā'imā bulduğu herzeyi yerdı ve her gāh bī-hūde bir alay türrehāt ü mühmelāt sözler¹⁶² söylerdi. Kārzār-ı Bedr'de nekbā-yı nekbet ve şarşar-ı kad¹⁶³ sell-i 'urūş-ı fi'e-i bağy ü ğadr édüb rü'ūs-i maḥāzıl-i küffāruj kimi fidye-i¹⁶⁴ enyāb-ı şīr-i şemşīr ve kimi esīr-i zencīr-i zūll ü taḥyīr¹⁶⁵ oldukları iḥbārı taḥarrur u tevātürinde gürāz-ı zaḥm-resīde ve mār-ı ser-bürīde gibi meslūbu'l-ķarār ve cān-ı ḥabīşinden bī-zār olub niçe eyyām ü leyālī 'ale't-tevālī bālū'a-i çeşm-i nā-pākinden isāle-i çirk-āb-ı eşk-i pür-ḥūn ile germiyyet-i şā'ire-i fecāyi' u meşā'ibe¹⁶⁶ ba'z-ı mertebe ḥuşūl-i sükūndan sonra mel'un-ı mağbūn-ı tīre-derūn vücūd-ı bed-būd-ı vārūnında taḥrīk-i dest ü pāya miknet ü ḳudret ve imkān-ı nūhūz u ḥareket hiss étdükde edā-yı ḥidmet-i ta'ziye vü tesliye-i Ḳureyş için ne ḥāl ise ber-hem-zede vü münğazzū'l-'ayş türe-i meşhūre-i ehālī-i cāhiliyyet üzere hem-reng-i derūn-ı dūd-ālūdı [108b] olan cāme-i ḥidād ü silāb-ı ķīr-endūdın¹⁶⁷ mānend-i ğurāb-ı ḥālik der-ber ve 'imāme-i kebūd-ı zift-nümūdın¹⁶⁸ bāz-güne ber-ser édüb nā-şüste-rüy u jūlide-müy bir ḥar-ı pūşt-rīş-i maḳtū'u'z-zenebe dīvānevār¹⁶⁹ süvār olub şad-güne meşāḳḳ u metā'ib ile tayy-ı berārī ve ḳaḫ'-ı sebāsib édereḳ bu hey'et-i ğarīb-i hā'il ile cem'ıyyetgāh-ı baḳıyyetū's-süyūf-ı müşrikīne vāşıl¹⁷⁰ olduḳda bir müddet na'īķ-ı müḥiş-i münker ve şehīķ-ı müdhiş-i ğayr-ı mükerrer ile ğehrīz-i¹⁷¹ çeşm-i gimīz-ālūdesinden isāle vü icrā-yı eşk-i

¹⁶¹ etmiş idi ve: édüb 31a/6 İÜ

¹⁶² sözler: -İÜ

¹⁶³ kad: ḳahr 31a/8 İÜ

¹⁶⁴ fidye-i: ferīse-i 31a/8 İÜ

¹⁶⁵ taḥyīr: taḥsīr 31a/8 İÜ

¹⁶⁶ meşā'ibe: meşā'ib D

¹⁶⁷ ķīr-endūdın: ķīr-endūdını 31b/3 İÜ

¹⁶⁸ zift-nümūdın: zift-nümūdını 31b/4 İÜ

¹⁶⁹ bir ḥar-ı pūşt-rīş-i maḳtū'u'z-zenebe dīvānevār: dīvānevār bir ḥar-ı pūşt-rīş-i maḳtū'u'z-zenebe 31b/5-6 İÜ

¹⁷⁰ vāşıl: dāḥil ü vāşıl 31b/9 İÜ

¹⁷¹ ğehrīz-i: kārīz-i 31b/10 İÜ

hūnīn ile encūmengāh-ı Kureyş'i meslaḥ u mezbaḥ-ı Yehūd'a döndürüb¹⁷² şakk-i vech ü netf-i rîş ve şecc-i re's ü şakk-ı ceyb emşali evzâ'-ı cāhilāne-i İblīs-pesend-i vāziḥu'l-'ayb ile ol ḥar-ı ṭurfe-liḳā-yı bed-şadā edā-yı ḥidmet-i merāsım-i sūk¹⁷³ ü 'azā eyledi. Zu'munca şāhib-i nişāb-ı seliḳa-i ḳarż-ı şî'r daḥi olmağla şīme-i zemīme¹⁷⁴ ve türe-i demīme-i¹⁷⁵ ebnā-yı 'Arab üzere endiye-i redī'e-i ma'dūmu'l-edeblerinde eşnā-yı hengām-ı ikāmetde rüz u şeb ol muşībet-zedegān-ı maḥfūzu'l-ḳadr¹⁷⁶ ile tenāşüd-i merāşī-i ḳutelā-yı Bedr édüb ümīd-i ba'īd-i intikām ile tekrār ihtisād ü ictimā'-ı ceys ve istinhāz-ı nuḳabā-yı Kureyş ḥuşuşunda mīkra'a-i teşnī' u ta'rīk ile sefīhāne teşcī' ü taḥrīk-i dūr u nezdikde bezl-i dest-māye-i himmet ve şarf-ı cehd ü ḳudretten sonra 'aṭan-ı vaṭan-ı ma'hūdına 'inān-pīç-i rücū' u ḳufül ve maḳarr-ı saḳar-manzarına ba'de'l-vuşül ke'l-evvel herze-ḥvārī ve yāve-derāyīye meşğūf u meşğūl olub mānend-i 'alaḳ-ı nā-pāk¹⁷⁷ imtişāş-ı¹⁷⁸ dimā'-ı Müslimīne inhimāk ya'nī iğtiyāb-ı aşāb-ı beriyyü's-sāḥa-i naḳıyyü'l-cenāb üzere¹⁷⁹ olduğı ihbārūḡ şüyü' [109a] u intişārı bā'is-i heyecān ü iztirāb ve 'ubāb-ı gayz u ḡazab-ı ḥazret-i risālet-me'āb 'aleyhi şalavātullāhi subḥānehu ve te'ālā¹⁸⁰ olduḳda ṭarīka-i muşlādan¹⁸¹ imāṭa-i ezā édüb ol pūsīde-cīfe-i gendīde-i nā-pāki ḳanḡı¹⁸² dilīr-i çābük ü çālāk-i bī-bākdür ki¹⁸³ endāhte-i meḡāk-i tīrenāk-i ḥāk-i helāk etmek ḥidmet ü himmetiyle¹⁸⁴ dünyāda mümtez ü kām-yāb ve 'uḳbāda sād¹⁸⁵-behr-i ecr ü şevāb-ı bī-ḥisāb olmaḳ ister

¹⁷²döndürüb: döndürüb D

¹⁷³sūk 31b/15; sevk D

¹⁷⁴zemīme: vesīme 31b/16 İÜ

¹⁷⁵demīme-i: zemīme-i31b/16 İÜ

¹⁷⁶maḥfūzu'l-ḳadr: maḥfūfu'l-ḳadr D

¹⁷⁷nā-pāk: -İÜ

¹⁷⁸imtişāş-ı: iftişāş-ı 32a/8 İÜ; imşāş-ı D

¹⁷⁹üzere: -İÜ

¹⁸⁰ve te'ālā: -İÜ

¹⁸¹muşlādan: mişlīden D

¹⁸²ḳanḡı: ḳanḡı 32a/13 İÜ

¹⁸³çālāk-i bī-bākdür ki: çālākdür ki 32a/14 İÜ

¹⁸⁴ḥidmet ü himmetiyle: himmet ü ḥidmetiyle 32a/15 İÜ

¹⁸⁵sād: şād 32a/16 İÜ

buyurdularında¹⁸⁶ meyâne-i şahâbe-i himem-güsterden Muḥammed bin Mesleme meyâne-i şahâbe-i kirâmdan bu ḥidmeti der-‘uhde ve iltizâm eyledi¹⁸⁷. Lâkin bu kâr-ı düşvâr-ḥuşûl temşiyet ü itmâmı ḥuşûşında Ebû Nâ'ile-i Silkân¹⁸⁸ ve ‘Abbâd bin Beşîr ve Ḥâris bin Evs ve Ebû ‘Abs bin Cübeyr cenâblarından *radîyallâhu te‘âlâ ‘anhüm*¹⁸⁹ isti‘ânet ü istizhâr eyledi¹⁹⁰. İttifâk ol penç-yâr-ı nâm-dâr berây-ı itmâm-ı merâm¹⁹¹ maṭiyye-süvâr-ı ihtimâm¹⁹² olub cânib-i ḥısn-ı Ka‘b-ı bed-peymâna¹⁹³ müteveccih ü revâne¹⁹⁴ oldılar. Eşnâ-yı tarîḳda bu emniyye-i şa‘bü’l-ḥuşûle¹⁹⁵ vech-i dest-res ü vuşûle ihtidâ için inâre-i meş‘ale-i istişâre ve bād-pâ-yı sebük-ḥırâm-ı efkârı nişîb ü ferâz¹⁹⁶ yemîn ü yesâra icâle vü idâre êtdiler. Ka‘b-ı mezkûr ile Ebû Nâ'ile meyânında rezâ‘an uḥuvvet ve ‘alâka-i qarâbet olmağla Ebû Nâ'ile bahâne-i ziyâret ile tenhâ revâne olub¹⁹⁷ İbn Mesleme¹⁹⁸, sâ‘îr rüfeḳâ-yı mes‘ûdu’l-liḳâ ile bir maḥall-i münâsibde mütevârî-i zerîbe-i ihtifâ oldılar. Ḳudûm-ı Ebû Nâ'ile‘den Ka‘b-ı müdevverü’l-ka‘b-ı bâṭıla mezîd-i meserret ü ferḫat ḥâşıla olub ṭarafeynden pürsiş-i çigûnegî-i ḥâṭır u ḥâl ile tecdîd-i merâsim-i ḥubb u vilâ-yı çendîn-sâlden¹⁹⁹ şonra neşr-i mendîl-i²⁰⁰ maḥabbet ve temhîd-i

¹⁸⁶buyurdularında: sordularında D

¹⁸⁷Muḥammed bin Mesleme meyâne-i şahâbe-i kirâmdan bu ḥidmeti der-‘uhde ve iltizâm eyledi: meyâne-i şahâbe-i himem-güsterden Muḥammed bin Mesleme bu ḥidmeti der-‘uhde qabûl eyledi 32a/17-18 İÜ

¹⁸⁸Ebû Nâ'ile-i Silkân: Ebû Nâ'ile D

¹⁸⁹te‘âlâ: -İÜ

¹⁹⁰eyledi: êtmekle 32b/3 İÜ

¹⁹¹berây-ı itmâm-ı merâm: berây-ı emr-i mezkûr-ı sâbıḳ 32b/3 İÜ

¹⁹²ihtimâm: ihtimâm-ı şâdıḳ 32b/4 İÜ

¹⁹³Ka‘b-ı bed-peymâna: Ka‘b-ı bed-gümâna 32b/4-5 İÜ

¹⁹⁴müteveccih ü revâne: müteveccih-i dervâne D

¹⁹⁵emniyye-i şa‘bü’l-ḥuşûle: kâr-ı düşvâr-ḥuşûle 32b/5 İÜ

¹⁹⁶ferâz: ferâza 32b/7 İÜ

¹⁹⁷Ebû Nâ'ile bahâne-i ziyâret ile tenhâ revâne olub: bahâne-i ziyâret ile Ebû Nâ'ile tek ü tenhâ revâne olub 32b/9-10 İÜ

¹⁹⁸İbn Mesleme: İbn Mesleme ve 32b/10

¹⁹⁹çendîn-sâlden: çendîn-sâleden 32b/14 İÜ

²⁰⁰mendîl: müzeyyel D

gerd-i h̄vān-ı [109b] ʿiṣret ʿedūb bir müddet münādeme vü muṣāḥabet ve idāre-i küʿūs-i tenāşūd ü muḥāverāt²⁰¹ ile tetmīm-i istinās ü ülfetden ṣoḡra²⁰² Kaʿb-ı ṣaʿbuʿl-ḳıyād-ı²⁰³ bī-intibāh bāʿiṣ-i āmed ü teṣrīf-i nā-gāhdan mütefaḥḥiṣ u pürsān olduḡda Ebū Nāʿile berāy-ı maṣlaḥat-ı mülāzımān ʿatebe-i felek-menzilet-i risāletden izḥār-ı ūṣāyet ve ʿarz-ı ʿac z ü ḥacet eyleyüb netīce-i²⁰⁴ irtikāb-ı külfet-i meciʿ ve ilmām-ı bī-hengāma sebeb²⁰⁵ kefāf-ı ehl ü ʿiyāl olacaḡ²⁰⁶ ḥürdenī vü zād-ı çend-rūze tedārik ü taḥşilin²⁰⁷ ṭalebdür ḥasbeʿl-ımkān rihān-ı ḡāliyetüʿl-ʿeşmān ile cins-i temrden²⁰⁸ ʿalā-sebīl-ı-ḳarz²⁰⁹ baʿzı mertebe²¹⁰ luṭfuḡuz olursa *ilā-intihāʿi beḳāʿiʿs-semā veʿl-arz*²¹¹ mūcib-i imtinān-ı bī-pāyān olur dedükdē Kaʿb-ı büʿl-heves ḳabūl-i mültemes ʿedūb ūṣe-i ātīde iḥzār ü teslīm-i rihān²¹² ḳarār-dāde-i ṭarafeyn olub bu maʿnā mā-beynde²¹³ ḥas-pūş-ı kitmān olmaḡ mevāşīḡ u ʿuhūdı der-meyān olduḡdan ṣoḡra resm-i maʿhūd-ı teşyī²¹⁴ tamāmında Ebū Nāʿile Kaʿb-ı ḡāfile tevdīʿ ʿedūb kemīn-nişīn-i intizār olan rüfeḳā-ı²¹⁵ düşmen-şikārı mācerādan āḡāh u ḥaberdār ʿedūb müserraʿan yine şavb-ı Medīne-i firdevs-cenābına²¹⁶ zimām-ı zāmīle-i rücuʿ u iyāb ʿtdiler. Ol gün ḥasbeʿl-irāde müheyā vü āmāde olub Cemşīd-i ḥürşīd-i felek-cenāb meyl-i cāme-ḥvāb-ı türāb ʿedūb Hindū-yı

²⁰¹muḥāverāt: muḥāveret 32b/17 İÜ

²⁰²ülfetden ṣoḡra: ülfet ḥilālinde 32b/17 İÜ

²⁰³ṣaʿbuʿl-ḳıyād-ı: ṣaʿbuʿt-tebād-ı 32b/18 İÜ; ṣaʿbuʿt-tebāh-ı D

²⁰⁴netīce-i: -İÜ

²⁰⁵sebeb: mūcib ü sebeb 33a/4 İÜ

²⁰⁶olacaḡ: olıcaḡ D

²⁰⁷taḥşilin: taḥşilini 33a/5 İÜ

²⁰⁸ḥasbeʿl-ımkān rihān-ı ḡāliyetüʿl-ʿeşmān ile cins-i temrden: rihān-ı ḡāliyetüʿl-ʿeşmān ile ḥasbeʿl-ımkān cins-i ḥınṭa vü temrden 33a/5-6 İÜ

²⁰⁹ödünç yoluyla

²¹⁰baʿzı mertebe: baʿzı mertebe imdāda 33a/7 İÜ

²¹¹yer ve göḡün ebediliḡinin sonuna kadar

²¹²rihān: rihān-ı maʿhūde 33a/10 İÜ

²¹³mā-beynde: ḥiç kimseye ifşā olınmayub mā-beynde 33a/11 İÜ

²¹⁴teşyīʿ: emr-i teşyīʿ 33a/13 İÜ

²¹⁵rüfeḳā-ı: yārān-ı 33a/14 İÜ

²¹⁶şavb-ı Medīne-i firdevs-cenābına: Medīne-i münevvere-i firdevs-cenāba ʿatf-ı 33a/15 İÜ

'anberin-gisü-yı şeb-i siyeh-püş meş'ale-i²¹⁷ zer-küb-ı mäh-tābānı²¹⁸ ber-düş étdükde²¹⁹ ol penç-yār-ı hüceste-fercām şedd-i zeber-teng-i maṭiyye-i ihtimām ve irtikāb-ı meşākḳ-ı ṭayy-ı sehl ü şa'b édüb nīm-şeb vāşıl-ı [110a] ḥavālī-i ḥşn-ı Ka'b oldılar.²²⁰ Rıfqa-i ma'hüde-i dürüst-peymān ḳurb-ı ḥişārda bir maḥall-i münāsibde pinhān olduḳdan şoḡra i'lām-ı ḳudüm u vuşul için Ebü Nā'ile pāyīn-i ḥişārda āvāz-ı rıḳḳat-zā ile yā Ka'b dēyü nidā étdükde ol seg-i bed-liḳā bīdār ve cāme-ḥ'ābından ber-pā olub aḳḡāş²²¹ aḡz u ḳabz-ı rihān-ı girān-bahā ile firāz-ı bāmdan bī-pervā nüzül ve der-i ḥişārı bilā-tereddüd ü terehhüb bāz édüb ba'de't-telāḳī ve't-terahḡab Ebü Nā'ile ile ḥavālī-i ḥişārda bī-teḡāşī muşāḡabet ü temāşī édereḳ kemīn-i²²² ma'hüda geldüklerinde Ebü Nā'ile dest-i düşmen-rübā ile ol seg-i²²³ bed-ḥüyü fetīle-i²²⁴ ser-i gīsūsından ḳapub naḳş-ı zemīn édince şīrān-ı künām-ı kemīn olan yārān-ı dīn daḡı baḡteten cevānib-i erba'adan ol ḥunzīr-i pür-tebi'aya ḳılıç üşürüb ve lemḡatü'l-başarda cān-ı ḡabīsın²²⁵ lāne-i cüsmān-ı nā-pākinden uçurub ser-i bī-fer-i pür-mekr ü hevāsın ārāyiş-i fitrāk²²⁶ étdiler. Eşnā-yı aḡz ü ḳatilde ol bāṭıl-ı bī-'aḳl ḡar-ı güm-kerde-mādeveş na'īḳ-ı²²⁷ münker ü mühīb ile bīdār-sāz-ı ba'īd ü ḳarīb olmaḡla ehālī-i ḥavālī vü eṭrāf ol şavt-ı hā'il ve şurāḡ-ı bī-gāh-ı bī-ṭā'il bā'ış ü mücibinden āḡāḡ olmaḡ-içün derün-ı ḡuşūndan bölük bölük dökülüb²²⁸ reme-i ḡükān-ı rimm-ḡürdeveş cevānib ü eṭrāfa hücum

²¹⁷ meş'ale: şu'le D

²¹⁸ mäh-tābānı: mäh-tābı 33b/1 İÜ

²¹⁹ étdükde: étdükde tekrār 33b/2 İÜ

²²⁰ oldılar: olduḳlarında 33b/4 İÜ

²²¹ aḳḡāş: aḳḡāş aḡlām-ı hevā-yı 33b/8 İÜ

²²² kemīn-i: mekmen-i 33b/12 İÜ

²²³ seg-i: seg-i herze-gü-yı 33b/13 İÜ

²²⁴ fetīle-i: felteten 33b/13 İÜ

²²⁵ Ḥunzīr-i pür-tebi'aya ḳılıç üşürüb ve lemḡatü'l-başarda cān-ı ḡabīsın: Ḥük-i pür-teba'anun başına üşüb ve şīrāne üstine düşüb lemḡatü'l-başarda ḡurāb-ı cān-ı ḡabīsını 33b/15-17 İÜ

²²⁶ ser-i bī-fer-i pür-mekr ü hevāsın ārāyiş-i fitrāk: ser-i pūsīde-maḡz-ı pür-hevāsını āvīḡte-i fitrāk 33b/17-18 İÜ

²²⁷ na'īḳ-ı: bī-hüde na'īḳ-ı 34a/1 İÜ

²²⁸ dökülüb: dökülüb 34a/4

ëtdükleri muqarrer ü ma'lûm oldu²²⁹ üsüd-ı bîşe-i kâr-zâr ol kurâzân-ı merdüm-âzârı²³⁰ nâ-çâr ser-i râhlarından bir miqdâr şavulub²³¹ Ka'b-ı bî-ğred-i ded-kâlbüdüñ ser-i bed-günbed-i nümâyiş hûn-âğâştesin alub²³² semt-i âhardan²³³

Beyt²³⁴

*Sipâh-i*²³⁵ *sihr çün 'alem ber-keşîd*

*Cihân-i*²³⁶ *harf-i şebrâ kalem der-keşîd*²³⁷

Ya'nî tülû'ı [110b] fecr ile qarînü'n-naşr dârü'l²³⁸-izz-i Medîne-i münevvere-i bâhirü's-su'üda hasbe'l-mağşüd vüfûd u vürüd²³⁹ édüb hasbe'l-mağşüd²⁴⁰ itmâm-ı hidmet-i ma'hüd ëtdüklerin ma'rüz-ı 'izz-i²⁴¹ sâha-i melâ'ik-ğadem oldu²⁴² meşkûru'l-himem ve mazhar-ı teşrîf-i du'â-yı el-ğayr etemm oldılar ve's-selâm²⁴³.

[Mebğas-ı Diğer]²⁴⁴

İhrâz-ı kaşabu's-sabk-ı rızâ-yı sa'âdet-iqtizâ-yı hazret-i Seyyidü'l-enâm 'aleyhi efzâlü's-şalâtu ve's-selâm²⁴⁵ Evs-i benâm ve Hazrec-i 'âlî-makâm 'ale'd-devâm çerme-süvâr-ı iktihâm ve muflaķu'l-inân-ı ihtimâm olub

²²⁹ oldu²²⁹: olmağla 34a/6 İÜ

²³⁰: üsüd-ı bîşe-i kâr-zâr ol kurâzân-ı merdüm-âzârı; üsüd-ı bîşe-i İslâm olan şahâbe-i kirâm hasbe'l-iqtizâ'ü'l-vaķt ol ħanâzîr-i merdüm-âzârı 34a/6-7 İÜ

²³¹ şavulub: şavılub 34a/8 İÜ

²³² ser-i bed-günbed-i nümâyiş hûn-âğâştesin alub: ser-i bed-nümâyişin alub 34a/9 İÜ

²³³ semt-i âhardan: semt-i âhardan manşür u muzaffer rû-be-râh-ı şavb-ı ħâk-i pây-ı seyyidü's-südde-i 'âlem şallallahü 'aleyhi ve sellem oldılar 34a/9-10 İÜ

²³⁴ beyt: -İÜ

²³⁵ sipâh: sipâh D

²³⁶ cihân: cihân D

²³⁷ Nizâmî'nin şiiirinden iktibas edilmiştir (Nizâmî-i Gencevî: 278a).

²³⁸ dârü'l: der-i dârü'l 34a/12 İÜ

²³⁹ vüfûd u vürüd: vürüd u vüfûd 34a/13 İÜ

²⁴⁰ hasbe'l-mağşüd: -İÜ

²⁴¹ 'izz-i: -İÜ

²⁴² oldu²⁴²: kılduğlarında 34a/14 İÜ

²⁴³ ve's-selâm: -İÜ

²⁴⁴ Her iki nüshada da bir satır boşluk bırakılmasına rağmen başlık eklenmediği için S nüshasındaki diğer başlıklardan hareketle [Mebğas-ı Diğer] yazılmıştır.

²⁴⁵ Salat ve selamın efdali onun üzerine olsun.

her gâh bu huşûşda teşâvul-i²⁴⁶ fuhûl ve tenâtuḥ-ı kibâş-ı saḥt-hücüm maḳûlinden mâ-beynleri ḥâlî degül idi. Her bâr ki Evsiyân-ı 'âlî-himmet²⁴⁷ bir ḥidmet-i şâyeste ile²⁴⁸ taḳarrüb-i sâḥa-i nübüvvet sa'âdetinden behremend olsalar lâ-cerem Ḥazreciyân-ı vâlâ-menzilet hüner-i kemer-bend-i ğayret ü ḥamiyyet olub²⁴⁹ ol kâra²⁵⁰ mu'âdil ü müdânî bir 'amel ü pesend-i kâşir²⁵¹ vü dâni vüçüda getürmeyünce ğunüde-i cilbâb-ı ḥvâb-ı âsâyış ü ârâm olmaḳ yanlarında maḳûle-i vebâl²⁵² ü ḥarâm idi. Kezâlik Ḥazreciyân-ı²⁵³ celîlü'ş-şân²⁵⁴ bir ḥalbe-i dest-bürdü²⁵⁵ ü ser-bâzide mücellî olsalar Evsiyân-ı şedîdü'l-'inân lâ-büdd muşallî yâ müsellî olmayınca mütesellî olmaḫlar idi. Be-nâ-ber-în serâḥîn-i dîn ya'nî Evsiyân-ı sûtüde-âyîn Ka'b bin Eşref dedükleri ḥayvân-ı ḥuş-'alefi muḳaddemâ firye-i enyâb-ı zübâb-ı tîĝ-ı pür-âb-ı âteş-tâb-ı telef êtdüklerinde ḥâ'iz-i otâka-i taḫsîn ü âferîn ve fâ'iz-i teşrîf-i nevâziş ü şâbâş-ı ḥazret-i Seyyidü'l-mürselîn 'aleyhi şalâvâtullâhi fi-küllü vaḳt²⁵⁶ u ḥîñ oldukları meşhûd u manzûr-ı nehengân-ı Ḥazreciyân [111a] olduḳda²⁵⁷ şiryân-ı reşk ü ğibḫaları nâbîz u cenbân²⁵⁸ olub ihvân-ı sa'âdetmend bu maḳûle²⁵⁹ bir ḥidmet-i ümmet-pesend ile ser-bülend²⁶⁰ olub biz sâḫil-nişîn-i teĝâfûl ü tesâmüḫ olmaḳ muḫâlif-i da'vâ-yı besâlet ve münâfi-i

²⁴⁶teşâvul: teşâdüm D

²⁴⁷'âlî-himmet: pākîze-himmet 34b/5 İÜ

²⁴⁸şâyeste ile: şâyeste-i ümmet-pesend taḳrîbiyle 34b/5-6 İÜ

²⁴⁹vâlâ-menzilet hüner-i kemer-bend-i ğayret ü ḥamiyyet olub: vâlâ-nehmet muntıka-bend-i ğayret ve dâmen-der-meyân-ı ḥamiyyet olub 34b/7-8 İÜ

²⁵⁰kâra: kâr-ı maḳbûle 34b/8 İÜ

²⁵¹'amel ü pesend-i kâşir: ḥidmet-i ḥavâtır-pesend-i kâşî 34b/9 İÜ

²⁵²vebâl: veyl 34b/11 İÜ

²⁵³Ḥazreciyân: Ḥazreciyân D

²⁵⁴celîlü'ş-şân: celîlü'ş-şân 'aleyhimü'r-rıḫvân ve 'aleyhim raḫıyyü'r-raḫmân 34b/11-12 İÜ

²⁵⁵dest-bürdü: dest-bürd 34b/12 İÜ

²⁵⁶vaḳt: ân 35a/1 İÜ

²⁵⁷olduḳda: -İÜ

²⁵⁸u cenbân: -İÜ

²⁵⁹bu maḳûle: böyle 35a/3 İÜ

²⁶⁰ser-bülend: mümtâz ü ser-bülend 35a/3 İÜ

maḳām-ı ğayret ü ‘ulüvv-himmetdür belki muḳtezâ-yı himmet ü ḫamiyyet²⁶¹ budur ki biz daḫi kemer-bend-i ḫidmet olub İbni Eşref dedükleri kelb-i ‘aḳūr-ı bed-sîrete²⁶² müdânî vü hem-pâ bir ḫük-i bed-sülük-i²⁶³ ğük-sîmānuḡ lâşe-i vücüd-ı bed-büduyla²⁶⁴ bir kaç eyyâm ziyâfet-i ded ü dām ve işbâ‘-ı ciyâ‘-ı ḫaşerât ü hevâmm êtmek emrinde deşt-peymâ-yı ikdām ve rāh-fersâ-yı peymâ-yı²⁶⁵ ihtimām olayuz²⁶⁶. Lâkin eşiddâ-yı eşirrâ-yı müşrikîn-i pür-kînden ḳanġı²⁶⁷ mel‘ün-ı²⁶⁸ vārün-baḫt-ı bî-dînüḡ izâle-i vücüd-ı le‘îmi taḳdîmine bezl-i dest-mâye-i sa‘y ü ğüşiş elzem ü ehemdür²⁶⁹ dèyü münâza‘a vü muḫâvere ve muḳâra‘a vü müşâvereden²⁷⁰ soḡra zümre-i Yehüd-ı ‘anüd-ı Ḥayber‘den Râfi‘ bin Selâm dedükleri ḫınzîr-i tîre-zamîr-i benâm farḫ-ı yesâr ü mâl-i bî-şümâr şâhibi olmaġla hem-vâre meded-resân-ı müşrikîn ve mu‘în ü zahîr-i muḫâlîfîn olub aşḫâb-ı ğüzîn ü yārân-ı dîne mażarrat ü ezîyyeti cümleden ziyâde olduġı müttefaḳun-‘aleyh ve ḳarâr-dâde olduġda memdüh-ı dūr u nezdîk ‘Abdu’llâh bin ‘Atîk ve ‘Abdu’llâh bin Enîs ve Ebü Ḳatâde ve Mes‘ûd bin Sinân ve Ḥuzâ‘î bin Esved ‘aleyhim rıḍvānullâhi es-sermedi²⁷¹ ba‘de’l-istîzân yek-dil ü yek-zebân maḳşûd-ı ma‘hüd ümmîd ü²⁷² niyyetiyle bir ġeçe bilece ḫafiyeten²⁷³ müteveccih-i semt-i Ḥayber oldılar. İttifâḳ maḫall-i maḳşûd-ı bi’l-vufûda vürüd u vuşûlleri mevâşî-i Ebü Râfi‘üḡ²⁷⁴ çerâġahdan rücü‘ u ḳufül ve ḫavâşî-i nâ-ḳabûlinüḡ²⁷⁵

²⁶¹belki muḳtezâ-yı himmet ü ḫamiyyet: muḳtezâ-yı ḫamiyyet ü nehmet 35a/5-6 İÜ

²⁶²kelb-i ‘aḳūr-ı bed-sîrete: kelb-i bed-sîrete 35a/7 İÜ

²⁶³bed-sülük-i: nâ-ḫöş-sülük-i 35a/7 İÜ

²⁶⁴lâşe-i vücüd-ı bed-büduyla: lâşe-i cüşmân-ı saḤt-cânıyla 35a/8 İÜ

²⁶⁵peymâ-yı: teymâ-yı 35a/10 İÜ

²⁶⁶olayuz: olavüz D

²⁶⁷müşrikîn-i pür-kînden ḳanġı: müşrikînden ḳanġı 35a/11 İÜ

²⁶⁸mel‘ün-ı: ḫa‘ün-ı 35a/12 İÜ, la‘în-i D

²⁶⁹elzem ü ehemdür: elzem ü evfaḳ ve ehem ü elyaḳdur 35a/13 İÜ

²⁷⁰müşâvere: müşâvere D

²⁷¹Allah‘ın rızası sonsuza kadar onun üzerine olsun.

²⁷²ümmîd ü: -İÜ

²⁷³ḫafiyeten: -İÜ

²⁷⁴mevâşî-i Ebü Râfi‘üḡ: Ebü Râfi‘-i nâ-ḳabûlünḡ mevâşîsi 35b/6 İÜ

²⁷⁵ḫavâşî-i nâ-ḳabûlinüḡ: ḫavâşî vü müte‘allîḳâtnuḡ 35b/7 İÜ; ḫavâşî vü ta‘allüḳâtnuḡ D

derûn-ı hışna vülûc ü duhûllerine²⁷⁶ [111b] muşâdif ü dūçâr oldu. Pes 'Abdu'llâh bin 'Atîk²⁷⁷ 'aleyhi riğvânun men celle 'ani's-şerîk²⁷⁸ rıfka-i maħmûdu'l-menâkıbı bir kemingâh-ı²⁷⁹ münâsibde koyub kendü²⁸⁰ tek ü tenhâ bir kenârdan mevâşî-i kıryeye²⁸¹ kıarışub der-i hışâra kıarıb bir maħalde²⁸² kıazâ-yı ħâcet eder gibi çöküb ve mütezâ'ilen²⁸³ ya'nî ihfâ vü setr-i şekl için 'abâ-yı belilânesin²⁸⁴ başına çeküb kemend²⁸⁵ bahâne-i duhûle dest-res ve intihâz-ı fırsat ümmîd ü hevesiyle cevâsîs-i mütefekkireyi i'mâl édüb tamâm-ı mağlûb-i ħayret ü infi'al iken derbân-ı kec-bîn-i bî-hüşuñ güşe-i çeşmi²⁸⁶ kendüye dūş olub ve²⁸⁷ ehâlî-i hışârdan biri olmağ zu'm u pindârıyla

M[ısrâ']²⁸⁸

*Der bi-bendem hân hemân ender birün*²⁸⁹

Mefhûm u mazmûnıyla isti'câl-i duhûle ibrâm ü ikdâm édince 'Abdu'llâh daħi hey'et-i mezkûre-i ebleh-firîb ile yerinden kıyâm²⁹⁰ ve derbân-ı nâ-dân-ı beste-çeşmüñ kıuddâmından nezâket-i tamâm ile geçüb intişâr-ı zûlmet-i şeb berekâtıyla nâ-dâniste hışâra girdi ve²⁹¹ kıurb-ı bâb-ı

²⁷⁶duhûllerine: duhûlleri hengâmına 35b/8 İÜ

²⁷⁷'Atîk: 'Atîk'üñ D

²⁷⁸(Allah'ın) rızası, ortağından çok onun üzerine olsun.

²⁷⁹kemingâh-ı: maħall-i 35b/10 İÜ

²⁸⁰kendü: kendüsi 35b/10 İÜ

²⁸¹mevâşî-i kıryeye: nâzikâne mevâşî vü ħavâşî-i behâ'im-şu'ur-ı kec-iz'âna 35b/11 İÜ

²⁸²bir maħalde: bir maħalde berây-ı iğfâl ü firîb 35b/12 İÜ

²⁸³mütezâ'ilen: mütezâ'ilâne 35b/13 İÜ

²⁸⁴belilânesin: belilânesini 35b/14 İÜ; bülbülânesini D

²⁸⁵kemend: ħarf-ı kemend 35b/14 İÜ

²⁸⁶güşe-i çeşmi: güşe-i çeşm-i nâkış-nigâhı 35b/17-18 İÜ

²⁸⁷ve: -İÜ

²⁸⁸M: -İÜ

²⁸⁹Mısranın kaynağı tespit edilememiştir.

²⁹⁰hey'et-i mezkûre-i ebleh-firîb ile yerinden kıyâm: hey'et-i ma'ħüd-ı aħmağ-firîb ile kıyâm 36a/3 İÜ

²⁹¹hışâra girdi ve: derûn-ı hışâra girüb 36a/5-6 İÜ

berrānide bir hālīce gūşede nāzikāne mütevārī²⁹² oldu. Ba‘de‘z-zamān²⁹³ derbān-ı nā-hüşmend ‘ādeti üzere bāb-ı hışnı muhkem²⁹⁴ bend édüb maķālīd ü mefātūhını serāy-ı²⁹⁵ İbn ‘Atīķ‘de bir maħall-i sehlü‘t-tenāvül ü nezdīke vaz‘ eyledi²⁹⁶. Ehālī-i hışār daħi mühimmāt-ı beşeriyyelerin²⁹⁷ tamām görüb herkes cānib-i beytine müsāra‘at ve nevmnden ‘ibāret olan aħu‘l-mevt²⁹⁸ ya‘nī nevm ile bir laħza muşāra‘atdan şoħra mağlūb-i şeker-ħvāb olduğı muķarrer ü bī-irtiyāb olıcaķ ‘Abdu‘llāh²⁹⁹ yerinden ķalkūb ve mefātūh-i ebvāb-ı hışārı alub evvelā āheste āheste der-i hışnı³⁰⁰ bāz étdükden şoħra bürehne-şemşīr-i ser-endāz ile mütemessiken bi-ħabli‘r-recā beyt-i Ebū Rāfi‘-i bed-liķāya [112a] ne hāl ise delālet-i ķābīzu‘l-ervāh ile dāħil oldu. Lākin ol ħar-ı lā-ya‘ķıl³⁰¹ ħānenüĵ ķanğı yerinde ħufte vü cāy-gīr³⁰² olduğı yakīnen ma‘lūmı³⁰³ olmamağla nā-ĉār ü nā-gürīz³⁰⁴ berāy-ı taħşīl-i vukūf³⁰⁵ şavt-ı a‘lā ile ĩturduğı yerden³⁰⁶ yā Ebā Rāfi‘ déyü nidā étdükde ol mel‘ün-ı bed-tebār daħi ħvābdan³⁰⁷ bīdār olub *men yed‘ünī*³⁰⁸ kelāmıyla gūyā ölünce³⁰⁹ İbni ‘Atīķ ol şeb-i tārīķden³¹⁰ cānib-i āvāza şehbāz-ı sebūk-pervāz gibi bürehne-şemşīr ile ħamle vü ħücum

²⁹²mütevārī: mütevārī vü muħtefi 36a/7 İÜ

²⁹³ba‘de‘z-zamān: ba‘de zamān 36a/7 İÜ

²⁹⁴derbān-ı nā-hüşmend ‘ādeti üzere bāb-ı hışnı muhkem: derbān-ı ğafletmend ‘ādet-i dīrīnesi üzere der-i hışārı 36a/7-8 İÜ

²⁹⁵serāy-ı: mer‘ā-yı 36a/9 İÜ

²⁹⁶sehlü‘t-tenāvül ü nezdīke vaz‘ eyledi: sehlü‘l-menāl ü nezdīke vaz‘ étdi 36a/9 İÜ

²⁹⁷beşeriyyelerin: beşeriyyelerini 36a/10 İÜ

²⁹⁸ve nevmnden ‘ibāret olan aħu‘l-mevt: ve aħu‘l-mevt 36a/11 İÜ

²⁹⁹‘Abdu‘llāh: ‘Abdu‘llāh-ı derün-āğāh 36a/13 İÜ

³⁰⁰der-i hışnı: ebvābı 36a/14 İÜ

³⁰¹ħar-ı lā-ya‘ķıl: seg-i murdār-ı lā-ya‘ķıl 36a/17 İÜ

³⁰²ķanğı yerinde ħufte vü cāy-gīr: ķanğı cānibinde cāy-gīr ü ħufte 36a/17-18 İÜ

³⁰³ma‘lūmı: ma‘lūm 36a/18 İÜ

³⁰⁴ü nā-gürīz: -İÜ

³⁰⁵vukūf: vukūf u ıtlā‘ 36b/1 İÜ

³⁰⁶ĩturduğı yerden: -İÜ

³⁰⁷bed-tebār daħi ħvābdan: ğāfil-i bed-tebār ħvābdan 36b/2 İÜ

³⁰⁸Bir hadis-i şeriften iktibas vardır (Wensinck 1986: VI/414).

³⁰⁹*men yed‘ünī* kelāmıyla gūyā ölünce: *men ħüve ve mā ħüve* déyince 36b/2-3 İÜ

³¹⁰tārīķden: tārīķde hemān 36b/3 İÜ

eyledi. Nihâyetü'l-emr galebe-i hayret ü dehşet ve istilâ-yı zulmet-i vahşetden³¹¹ itmâm-ı³¹² merâmda ya'nî kaç'-ı ser-i bed-fercâmda³¹³ sâ'id ü şamşâmı müsâ'id olmayınca bî-tevaqquf u ârâm³¹⁴ der-hâl ser-i tîğ-i hün-âşâmı şikem-i nâ-pâkine³¹⁵ idhâl édüb havâlîsinde der-h'âb olan etbâ' u eşyâ'-ı bed-tebârı bîdâr olmadın derün-ı hânenen hurûcda isti'câl édüb eşnâ-yı nüzûl ü hübütda târîkî-i şebde süllemden sukût gâ'ilesiyle³¹⁶ pâ-yı zemîn-peymâsına hâlel³¹⁷ ü gezend işâbet êtdi³¹⁸. Lâkin pâymerdî-i himmet ü gayret ile³¹⁹ ne hâl ise der-i hişârdan³²⁰ taşra olub rüfeķâ-yı ma'hûdına vâsıl ü mültehiķ³²¹ ve pâ-yı şikestesin³²² destârıyla bend ü şedd édüb³²³ düzdîde-râhdan şavb-ı hümâyün-ı risâlet-penâha müteveccih olub itmâm-ı kâr ve huşul-i merâm 'arz u i'lâmıyla tecdîd-i meserrât-ı hâzret-i Seyyidü'l-enâm ve bürde-i³²⁴ aşhâb-ı kirâm-ı benâm *'aleyhi ve 'aleyhimü's-şalâtu ve's-selâm*³²⁵ êtdüklerinde hasbe'r-recâ fâ'iz-i teşrîfât-ı şunûf-ı şâbâş³²⁶ oldılar *ve'l-hamdü lillâhi tebâreke ve te'âlâ. Temme'l-kitâb bi-avni'l-meliki'l-vahhâb bi-hüsni tevfiķihi yâ erhame'r-râhîmîn ve bihi mu'în*³²⁷

³¹¹vahşetden: şeb ü vahşetden 36b/6 İÜ

³¹²itmâm-ı: tamâm-ı 36b/6 İÜ

³¹³bed-fercâmda: bed-fercâmında 36b/6 İÜ

³¹⁴ârâm: ârâm üstine düşüb 36b/8 İÜ

³¹⁵şikem-i nâ-pâkine: şikem-i murdârına 36b/8 İÜ

³¹⁶târîkî-i şebde süllemden sukût gâ'ilesiyle: şiddet-i târîkî-i şeb gâ'ilesiyle süllemden sukût ile 36b/11-12 İÜ

³¹⁷hâlel: ba'z-ı meretebe hâlel 36b/12 İÜ

³¹⁸êtdi: eyledi 36b/13 İÜ

³¹⁹himmet ü gayret ile: gayret ü hamiyyet ile 36b/13 İÜ

³²⁰der-i hişârdan: derün-ı hişârdan 36b/14 İÜ

³²¹mültehiķ: mültehiķ oldı 36b/15 İÜ

³²²şikestesin: şikestesini 36b/15 İÜ

³²³édüb: -İÜ

³²⁴bürde-i: -İÜ

³²⁵Salat ve selam onların üzerine olsun.

³²⁶şâbâş: şâbâş ü du'â 37a/2 İÜ

³²⁷*temme'l-kitâb bi-avni'l-meliki'l-vahhâb bi-hüsni tevfiķihi yâ erhame'r-râhîmîn ve bihi mu'în*: -İÜ

Kaynakça

- ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim (1999) (Haz.), *İsmail Beliş Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zühdetü'l-Eş'âr*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Abdülkerim Bosnasarayı, *Zeyl-i Siyer-i Veysî*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi M. Hilmi F. Fehmi 187-002: 103a-112a.
- AKBAYAR, Nuri (1996) (Haz.), *Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Ali Fâ'ur (1997) (Haz.), *Dîvânü Ka'b bin Züheyr*, Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- Ali Muhammed Ferîd Miftâh (2021), *Ed-Devletü'l-Gaznevîyye fî-Ahdi's-Sultânî'l-Müccâhid Mahmûd Sebüktegin*, Riyad: Dârü'l-Vifâk.
- ALTUNMERAL, Mehmet (2015), *Nâbî'nin Zeyl-i Siyer-i Veysî'si (inceleme-metin)*, Doktora tezi, Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (18.03.2022).
- Ataullah Efendi Nev'izade Atai, *Siyer-i Veysî Zeylinden Bir Kısım*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 2528. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TY/nekty02528.pdf> (18.03.2022).
- Bahâ Züheyr (1982), *Dîvân*, Kahire: Dârü'l-ma'ârif.
- Bursalı Mehmed Tâhir (1333/1915), *Osmanlı müellifleri*, İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- BÜKÜM, Mehmet (2017), *Nazmî-zâde'nin Zeyl-i Siyer-i Veysî ve Nâbî'si*, Doktora tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (18.03.2022).
- ÇAKIR, Mustafa Sefa (2021) (Haz.), *Bosnalı Samî'î Divanı*, İstanbul: DBY Yay.
- ÇAPAN, Pervin (2005) (Haz.), *Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâ'idü'l-Eş'âr)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- DONUK, Suat (2015), *Siyer-i Veysî'ye yazılan zeyiller ve Nev'î-zâde Atâyî'nin Zeyl-i Siyer-i Veysî'si*, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (38), 103-141. <https://doi.org/10.17719/jisr.20153813630> (18.03.2022).
- DURMUŞ, İsmail (2013), *Zeyil, İslâm Ansiklopedisi*, C. 44, 339-342. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. <https://islamansiklopedisi.org.tr/zeyil> (18.03.2022).

- EKİNCİ, Ramazan (2018) (Haz.), *Şeyhi Mehmed Efendi Vekâyi'u'l-Fuzalâ Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli*, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay.
http://ekitap.yek.gov.tr/urun/vekayi%E2%80%98u%E2%80%99l-fuzala--takim-4-cilt-_628.aspx (18.03.2022).
- EL-SHAMAN, Massad Süveylim Ali (1982), *Türk edebiyatında siyerler ve İbn Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe tercümesi I-II*, Doktora tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERKAN, Mustafa (1994), Dürretü't-tâc, *İslam Ansiklopedisi*, C. 10, 33-34. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/durretut-tac> (18.03.2022).
- FAYDA, Mustafa (2009), Siyer ve megâzî, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, 319-324. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/siyer-ve-megazi> (18.03.2022).
- GÜZEL, Bilal (2018) (Haz.), *Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa Nuhbetü'l-Âsar Fî Ferâ'idü'l-Eş'âr*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Hâfız-ı Şîrâzî, *Dîvân*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi FY1513. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FY/nekfy01513.pdf> (18.03.2022).
- İNCE, Adnan (2005) (Haz.), *Sâlim Efendi Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- KOÇ, Mustafa ve Eyyüp Tanrıverdi (2013) (Haz.), *Mütercim Âsım Efendi, El-Okyânûsu'l-Basît Fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, İstanbul: Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı Yay.
http://ekitap.yek.gov.tr/urun/kam%C3%BBsu%E2%80%99l-muhit-tercumesi--takim-6-cilt-_536.aspx (18.03.2022).
- KURNAZ, Cemal ve Mustafa Tatçı (2001) (Haz.), *Mehmed Nâil Tuman Tuhfe-i Nâilî*, İstanbul: Bizim Büro Yay.
- Mevlânâ, *Dîvân*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi FY724. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FY/nekfy00724.pdf> (18.03.2022).
- Meydânî (1374), *Mecma'ü'l-Emsâl*, Kahire: Matbaatü's-Sünneti'l-Muhammediyye.
- Nizâmî-i Gencevî, *Hamse-i Nizâmî*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi FY1313.

<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FY/nekfy01313.pdf>
(18.03.2022).

Örfî-i Şîrâzî, *Dîvân*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi FY1529.
<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FY/nekfy01529.pdf>
(18.03.2022)

ÖZMEN, Abdulsamet (2019) “Sanatlı siyerlerde sebep-i te’lif”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 325-351.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/diclesosbed/issue/61629/920435>
(18.03.2022).

_____ (2020) (Haz.), *Yûsuf Nâbî Zeyl-i Siyer-i Veysî*, İstanbul: Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı Yay. http://ekitap.yek.gov.tr/urun/zeyl-i-siyer-i-veysi_717.aspx?CatId=279 (18.03.2022).

ÖZTÜRK, Nuran (1997), *Siyer türü ve Siyer-i Veysî (Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mî'râc)*, Doktora tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
(18.03.2022).

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi 2015 Yılı Tasnif ve Kataloglama Faaliyet Raporu.
http://www.suleymaniye.yek.gov.tr/Home/ShowLink?LINK_CODE=3019&LAN_CODE=TR (18.03.2022).

UZUN, Mustafa İsmet (2009), *Türkçe Siyer Kitapları, İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, 324-326. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. <https://islamansiklopedisi.org.tr/siyer-ve-megazi#2-turkce-siyer-kitaplari> (18.03.2022).

WENSINCK, Arent Jan (1986), *Mu'cemü'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebevî*, İstanbul: Dârü'd-da've.